

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Οικονομικών

Πρόγραμμα Σταθερότητας 2019

Αθήνα, Απρίλιος 2019

Προϊμιο

Το Πρόγραμμα Σταθερότητας της Ελληνικής Δημοκρατίας για την περίοδο 2019-2022 υποβάλλεται στο Συμβούλιο και την Επιτροπή, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Κανονισμού (ΕΕ) 1466/1997 του Συμβουλίου και αντιστοιχεί στο εθνικό μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό σχέδιο του Άρθρου 4(1) του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Ο τύπος και το περιεχόμενο του Προγράμματος Σταθερότητας είναι σύμφωνα με τον ισχύοντα «Κώδικα Συμπεριφοράς για το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης», ο οποίος συμφωνήθηκε στην Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή στις 15 Μαΐου 2017.

Οι μακροοικονομικές προβλέψεις που περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα Σταθερότητας έχουν υιοθετηθεί από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο (ΕΔΣ), σύμφωνα με το Άρθρο 4(4) του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013.

Κατάλογος Περιεχομένων

1. Οικονομικές προοπτικές	5
1.1 Μακροοικονομικές εξελίξεις το 2018	5
1.2 Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2019	6
1.3 Μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης 2020-2022.....	9
2. Δημοσιονομικό Αποτέλεσμα και Δημόσιο Χρέος	12
3. Ανάλυση ευαισθησίας.....	15
4. Βιωσιμότητα των Δημόσιων Οικονομικών.....	19
4.1 Κύριες Παραδοχές και Υπόβαθρο	19
4.2 Επικαιροποιημένες προβολές συνταξιοδοτικής δαπάνης	22
5. Ποιότητα των Δημόσιων Οικονομικών	19
Παράρτημα I: Πίνακες Προγράμματος Σταθερότητας	31
Παράρτημα II: Γνώμη του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου	40

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Εξωτερικές υποθέσεις	7
Πίνακας 2: Κύριοι μακροοικονομικοί δείκτες και προβλέψεις	9
Πίνακας 3: Δημοσιονομικά μεγέθη 2015-2018	12
Πίνακας 4: Μεσοπρόθεσμες δημοσιονομικές προβλέψεις	12
Πίνακας 5: Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος και διαρθρωτικό αποτέλεσμα	13
Πίνακας 6: Σύγκριση ανάμεσα στο σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής και το μεσοπρόθεσμό σενάριο	14
Πίνακας 7: Εξέλιξη δημοσίου χρέους	14
Πίνακας 8: Αποτελέσματα ανάλυσης ευαισθησίας – μακροοικονομικές μεταβλητές	15
Πίνακας 9: Ανάλυση Ευαισθησίας – δημοσιονομικές επιπτώσεις σεναρίου Α	17
Πίνακας 10: Ανάλυση Ευαισθησίας – δημοσιονομικές επιπτώσεις σεναρίου Β	17
Πίνακας 11: Δημογραφικές και μακροοικονομικές παραδοχές	21
Πίνακας 12: Αποτελέσματα μακροχρόνιας ανάλυσης βιωσιμότητας	24

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ	11
Γράφημα 2: Εξέλιξη ακαθάριστου χρέους της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό επί του ΑΕΠ σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σταθερότητας και σύμφωνα με το Σενάριο Β	18
Γράφημα 3: Εξέλιξη συνταξιοδοτικής δαπάνης στις προβολές του 2018 Ageing Report και στις επικαιροποιημένες προβολές.....	24

1. Οικονομικές προοπτικές

Σύμφωνα με το βασικό σενάριο προβλέψεων του Υπουργείου Οικονομικών, το πραγματικό ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,3% το 2019, με την εγχώρια ζήτηση και τις καθαρές εξαγωγές να είναι οι κυριότεροι μοχλοί της οικονομικής μεγέθυνσης. Η οικονομική ανάπτυξη θα αποτυπωθεί στις συνθήκες της αγοράς εργασίας, με την αύξηση της απασχόλησης να εκτιμάται στο 1,6%. Ο ρυθμός πληθωρισμού αναμένεται να αυξηθεί ελαφρά, στο 0,9%. Οι προοπτικές ανάπτυξης παραμένουν θετικές σε όλη τη μεσοπρόθεσμη περίοδο.

Οι κίνδυνοι για το βασικό σενάριο, που συνδέονται κυρίως με το εξωτερικό περιβάλλον, παρουσιάζουν αρνητική τάση. Ειδικότερα, μία επιβράδυνση της παγκόσμιας ζήτησης και της οικονομικής ανάπτυξης στην ΕΕ, ως αποτέλεσμα -μεταξύ άλλων- των εμπορικών εντάσεων, μπορεί να επιβαρύνει τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προοπτικές, δεδομένου του σημαντικού ρόλου των εξαγωγών στην οικονομική ανάκαμψη της Ελλάδας, ο οποίος είναι εμφανής από τη σημαντική αύξησή τους κατά την προηγούμενη διετία (2017-2018). Οι μεσοπρόθεσμοι κίνδυνοι που συνδέονται με τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μεσογείου μπορεί επίσης να αποδειχθούν σημαντικός παράγοντας.

1.1 Μακροοικονομικές εξελίξεις το 2018

Σύμφωνα με τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών, το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 1,9% το 2018. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ επιταχύνθηκε τα τρία πρώτα τρίμηνα του έτους, ενώ επιβραδύνθηκε στο 1,6% το τέταρτο τρίμηνο. Οι κύριοι παράγοντες ανάπτυξης του 2018 ήταν η ιδιωτική κατανάλωση και οι καθαρές εξαγωγές, χάριν της συνεχιζόμενης αύξησης της απασχόλησης, του αυξανόμενου μέσου μισθού και της υψηλής επίδρασης βάσης στις εισαγωγές λόγω της ταχείας ανάκαμψής τους το 2017. Επιπλέον, η συνολική συμβολή των αποθεμάτων στην ανάπτυξη ήταν 0,2% του ΑΕΠ.

Στον τομέα της εγχώριας ζήτησης, οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά 12,2% το 2018 λόγω της καθοδικής πορείας του μεταφορικού εξοπλισμού και της απότομης μείωσης των επενδύσεων στις κατασκευές (πλην κατοικιών) που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην επίδραση βάσης του 2017 (σημαντική ανακατάταξη δαπανών από αποθέματα σε επενδύσεις). Οι άλλες κατηγορίες εξοπλισμού σημείωσαν σταθερή αύξηση με διψήφιους ρυθμούς, ενώ οι κατασκευές κατοικιών ανέκαμψαν σημαντικά κατά 17,2%.

Η δημόσια κατανάλωση υποχώρησε κατά 2,5%, παρά τη μετριοπαθή αύξηση της μισθοδοτικής δαπάνης της Γενικής Κυβέρνησης. Σε αντίθεση με τις επενδύσεις, η ιδιωτική κατανάλωση ακολούθησε ανοδική πορεία καθ' όλη τη διάρκεια του 2018 και αποδείχθηκε πολύ πιο ευνοϊκή σε σχέση με τις προηγούμενες εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών. Η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης στην αύξηση του ΑΕΠ ανήλθε στο 0,75%, ενώ ο ετήσιος ρυθμός αύξησής της έφτασε το 1,1%, επιβεβαιώνοντας τη συνεχιζόμενη βελτίωση των δεικτών εμπιστοσύνης καταναλωτών και προσδοκιών λιανικού εμπορίου κατά τη διάρκεια του έτους.

Οι εξαγωγές τόσο αγαθών όσο και υπηρεσιών αυξάνονται σταθερά τα τελευταία δύο έτη. Το 2018, η συνολική συμβολή του εξωτερικού τομέα στην ανάπτυξη ήταν 1,3% του ΑΕΠ, εκ των οποίων 0,9% προέρχεται από το ισοζύγιο των αγαθών και 0,4% από το ισοζύγιο υπηρεσιών. Η μικρότερη συνεισφορά του ισοζυγίου υπηρεσιών οφείλεται στην ταχεία ανάκαμψη των εισαγωγών υπηρεσιών.

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών του ισοζυγίου πληρωμών παρουσίασε έλλειμμα, κυρίως λόγω της ταχύτερης αύξησης των εισαγωγών αγαθών σε σχέση με τις εξαγωγές αγαθών και της μείωσης των καθαρών εισπράξεων πρωτογενών εισοδημάτων. Αντίθετα, αύξηση σημειώθηκε στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο, κατά 9,6%, και στο ισοζύγιο μεταφορών, κατά 12,8%, γεγονός που καταδεικνύει τις θετικές επιδόσεις σε αρκετούς τομείς υπηρεσιών.

Οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας τα τελευταία χρόνια βοήθησαν την Ελλάδα να ανακτήσει την ανταγωνιστικότητα κόστους και συνέβαλαν στην αύξηση της απασχόλησης και στη μείωση της ανεργίας. Η απασχόληση (βάσει στοιχείων Έρευνας Εργατικού Δυναμικού) αυξήθηκε κατά 2,0% το 2018, ενώ η ανεργία μειώθηκε στο 19,3% (από 21,5% το 2017), υποχωρώντας κάτω από το 20% του εργατικού δυναμικού για πρώτη φορά από το 2012. Παρά τις σημαντικές βελτιώσεις στην αγορά εργασίας, η ανεργία των νέων παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, στο 39,9%, διατηρώντας ωστόσο καθοδική πορεία μετά την κορύφωσή της στο 58,3% το 2013, ενώ η μακροχρόνια ανεργία ανήλθε στο 70,4% του συνόλου των ανέργων, μόλις 3 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το ανώτατο σημείο της, στο 73,6%, που καταγράφηκε το 2014. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών εξακολούθησε να είναι υψηλό, στο 24,2%, αν και βελτιωμένο σε σύγκριση με το ποσοστό του 30,7% που παρατηρήθηκε το 2014, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες ήταν 15,4%. Ταυτόχρονα, η εξέλιξη των μισθών παρέμεινε θετική για δεύτερη συνεχή χρονιά, με τις αμοιβές εξαρτημένης εργασίας να αυξάνονται κατά 3,6% το 2018, μετά από αύξηση κατά 2,3% το 2017.

Αναφορικά με το επίπεδο των τιμών, ο πληθωρισμός (στη βάση του Εναρμονισμένου ΔTK) μετριάστηκε το 2018, στο 0,8% από 1,1% το 2017, κυρίως λόγω των χαμηλότερων τιμών του πετρελαίου και της εξασθένησης της επίπτωσης από τις αυξήσεις έμμεσων φόρων του 2017. Ο πυρήνας πληθωρισμού παρέμεινε χαμηλός στο 0,5% από 0,6% το 2017, αντανακλώντας τη σχετικά χαμηλή εγχώρια ζήτηση. Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ, ο οποίος αντικατοπτρίζει την εξέλιξη των τιμών στην οικονομία ως σύνολο, παρέμεινε αμετάβλητος έναντι του 2017 στο 0,6% λόγω των χαμηλών αποπληθωριστών ιδιωτικής κατανάλωσης και επενδύσεων, της ταχύτερης αύξησης του αποπληθωριστή των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών, καθώς και της αύξησης του αποπληθωριστή δημόσιας κατανάλωσης που αντιστάθμισε τις απώλειες των άλλων αποπληθωριστών.

1.2 Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2019

Οι προοπτικές για την παγκόσμια οικονομία έχουν επιδεινωθεί σε σχέση με τις περσινές προβλέψεις εν μέσω της κλιμάκωσης των εμπορικών εντάσεων, της εξομάλυνσης της νομισματικής πολιτικής στις προηγμένες οικονομίες, του πιστωτικού περιορισμού στην Κίνα, των μακροοικονομικών διαταραχών στην Τουρκία και την Αργεντινή και των

διαταραχών στην παραγωγή της αυτοκινητοβιομηχανίας στη Γερμανία. Οι προοπτικές για τη ζώνη του ευρώ έχουν εξασθενήσει σημαντικά, με την πρόβλεψη για την οικονομική ανάπτυξη στο 1,3% για το 2019, αναθεωρημένη προς τα κάτω από το 1,9% πριν από έναν χρόνο, σύμφωνα με την έκθεση του ΔΝΤ για τις Παγκόσμιες Οικονομικές Προοπτικές (WEO).

Οι τιμές του πετρελαίου σε δολάρια ΗΠΑ (ανά βαρέλι) αναμένεται να παραμείνουν σχετικά σταθερές καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου προβλέψεων. Σε συνδυασμό με τις προσδοκίες για ελαφρά εξασθένιση της συναλλαγματικής ισοτιμίας USD/EUR, αυτό υποδηλώνει τιμή του πετρελαίου σε ευρώ ελαφρώς υψηλότερη από εκείνη του έτους βάσης.

Οι προβλέψεις για την ελληνική οικονομία το 2019 έχουν λάβει υπόψη, μεταξύ άλλων, τις τρέχουσες επίσημες παραδοχές για επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας. Η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ (2,3%) αναμένεται να είναι ελαφρώς χαμηλότερη από την προβλεπόμενη στο σχέδιο προϋπολογισμού 2019 (2,5%). Ωστόσο, η οικονομική ανάκαμψη αναμένεται να διατηρήσει την θετική δυναμική της και να επεκταθεί περαιτέρω, σε όρους όγκου, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (1,9%), χάρη στο βελτιωμένο οικονομικό κλίμα, την παγιωμένη δημοσιονομική αξιοπιστία, την αναμενόμενη χαλάρωση των χρηματοοικονομικών συνθηκών της οικονομίας και τη συνέχιση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Πίνακας 1: Εξωτερικές υποθέσεις (% εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά)

	2018	2019	2020	2021	2022
Παγκόσμιο ΑΕΠ (εξαιρουμένης της Ε.Ε.)	3,9	3,6	3,8	3,8	3,8
ΑΕΠ της Ε.Ε.	1,9	1,5	1,7	1,6	1,6
Ανάπτυξη συναφών ξένων αγορών	3,5	2,5	3,1	3,2	3,2
Όγκος παγκόσμιων εισαγωγών (εξαιρουμένης της Ε.Ε.)	4,8	3,4	3,7	3,8	3,8
Τιμή πετρελαίου (Brent, σε δολάρια ανά βαρέλι)	71,5	65,5	65,0	64,4	64,2

Η βασική συμβολή στην ανάπτυξη αναμένεται να προέλθει τόσο από την επέκταση της εγχώριας ζήτησης, καθώς η κατανάλωση και οι επενδύσεις ανακάμπτουν, όσο και από την περαιτέρω αύξηση των μεριδίων αγοράς των εξαγωγών στο παγκόσμιο εμπόριο. Ώθηση στην ιδιωτική κατανάλωση (1,0% έναντι 1,1% το 2018) αναμένεται να δώσει η θετική επίδραση του κλίματος εμπιστοσύνης και η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Η πρόβλεψη αυτή στηρίζεται στην έντονα αυξημένη εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επιχειρήσεων, στις βελτιώσεις στο λιανικό και στο χονδρικό εμπόριο και στη βιομηχανική παραγωγή, καθώς και στην ευνοϊκή εξέλιξη της απασχόλησης. Ο ρυθμός μεταβολής της δημόσιας κατανάλωσης αναμένεται να είναι θετικός και να ανέλθει στο 1,6% έναντι -2,5% το 2018.

Ο ρυθμός μεταβολής των επενδύσεων αναμένεται επίσης να περάσει σε θετικό έδαφος, φθάνοντας το 3,9% από -12,2% το 2018. Όλες οι υποκατηγορίες του σχηματισμού παγίου

κεφαλαίου, με εξαίρεση τις κατασκευές πλην κατοικιών, αναμένεται να συμβάλουν στην αύξηση των επενδύσεων. Οι επενδυτικές δαπάνες σε κατοικίες και εξοπλισμό αναμένεται να στηρίξουν σε μεγάλο βαθμό την αναστροφή της τάσης στις συνολικές επενδύσεις, ενώ η ανάκαμψη της αγοράς ακινήτων, η βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης, η επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και το πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης αναμένεται να είναι οι κύριοι κινητήριοι μοχλοί της ανάπτυξης των επενδύσεων. Το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη αναμένεται επίσης να συμβάλει στη δυναμική ανάπτυξη των επενδύσεων, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι η συνολική χρηματοδότηση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων στην Ελλάδα ανέρχεται (βάσει στοιχείων Απριλίου 2019) σε 2,7 δισ. ευρώ και πρόκειται να ενεργοποιήσει 11 δισ. ευρώ επιπρόσθετων επενδύσεων.

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αναμένεται να συνεχίσουν να αυξάνονται, κατά 5,9% έναντι 8,7% το 2018, λόγω του σημαντικά βελτιωμένου μεριδίου αγοράς των ελληνικών εξαγωγών στο παγκόσμιο εμπόριο, της αύξησης των τομέων και των επιχειρήσεων με εξαγωγικό προσανατολισμό, της σωρευτικής θετικής επίδρασης των κερδών ανταγωνιστικότητας από την έναρξη της κρίσης, καθώς και της ανελαστικής ζήτησης για διάφορες κατηγορίες εξαγόμενων αγαθών παρά τις αδύναμες οικονομικές προοπτικές της ευρωζώνης. Υψηλή δραστηριότητα αναμένεται στις κατηγορίες αγαθών (εξαιρουμένων των καυσίμων), στις μεταφορές - ειδικά στη ναυτιλία - καθώς και στον τουρισμό (όπου αναμένεται αύξηση των δαπανών ανά άφιξη). Οι καθαρές εξαγωγές αναμένεται να συνεχίσουν να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη για δεύτερη συνεχή χρονιά.

Η θετική τάση στις συνθήκες της αγοράς εργασίας αναμένεται να διατηρηθεί, σε αντιστοιχία με τις προσδοκίες για την οικονομική ανάπτυξη. Με βάση τα τομεακά ιστορικά στατιστικά στοιχεία, θετικές προοπτικές αναμένονται σε όλους σχεδόν τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Η αύξηση της απασχόλησης προβλέπεται να συνεχιστεί (1,6% έναντι 1,7% το 2018) και η ανεργία (στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού) να μειωθεί περαιτέρω στο 17,8% από 19,3% το 2018, εν μέσω προσδοκιών για αυξημένες κεφαλαιακές επενδύσεις και καταναλωτικές δαπάνες. Η σταθερή ανάκαμψη της οικονομίας και η συνεχιζόμενη βελτίωση των συνθηκών αγοράς εργασίας συνδέονται επίσης με την εκτιμώμενη αύξηση των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας κατά 4,5% έναντι 3,6% το 2018.

Η πρόβλεψη για τον πληθωρισμό βάσει Εναρμονισμένου ΔTK υποδηλώνει μετριοπαθή αύξηση στο 0,9%, κοντά στα επίπεδα του προηγούμενου έτους (0,8%), ως αποτέλεσμα διαφόρων παραγόντων, όπως η σχετικά μεγαλύτερη πίεση της εγχώριας ζήτησης, η επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου, οι πτωτικές τάσεις στη διεθνή τιμή του πετρελαίου και η αναθεώρηση προς τα κάτω του πληθωρισμού της ζώνης του ευρώ από την ΕΚΤ τον Μάρτιο 2019. Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα αυξηθεί στο 1,1%, κυρίως λόγω των υψηλότερων αποπληθωριστών επενδύσεων και ιδιωτικής κατανάλωσης, καθώς και λόγω της ταχύτερης αύξησης του αποπληθωριστή εξαγωγών έναντι εκείνου των εισαγωγών.

1.3 Μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης 2020-2022

Οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας είναι θετικές καθώς η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα της χώρας σταδιακά ενεργοποιείται. Η ανάπτυξη εκτιμάται ότι θα παραμείνει ισχυρή καθ' όлон τον ορίζοντα προβλέψεων, με την υποστήριξη κυρίως εγχώριων παραγόντων. Η εγχώρια ζήτηση αναμένεται να είναι η βασική κινητήρια δύναμη της αύξησης του ΑΕΠ, με τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου (πρωτίστως) και την ιδιωτική κατανάλωση (δευτερευόντως) να αποτελούν τις συνιστώσες με τον μεγαλύτερο αντίκτυπο.

Οι επενδύσεις θεωρούνται παράγοντας-κλειδί για τη βιώσιμη οικονομική ανάκαμψη. Σε ό,τι αφορά στις επενδυτικές προοπτικές, υπάρχουν προσδοκίες για επενδύσεις που θα συμβάλουν περισσότερο στην αύξηση της παραγωγικότητας, κυρίως μέσω της αύξησης των κατασκευών πλην κατοικιών και του εξοπλισμού. Οι επενδύσεις αναμένεται να ωφεληθούν από τη συνέχιση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στους τομείς του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της εξαγωγικής ικανότητας, της ψηφιακής οικονομίας, της διαφανούς διακυβέρνησης, του συστήματος δικαιοσύνης, της αγοράς εργασίας και του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, οι οποίες αντανακλώνται στην Εθνική Στρατηγική για την Ανάπτυξη. Από τομεακής άποψης, η οικονομική ανάπτυξη με βάση τις επενδύσεις θα στηριχθεί κυρίως στην ενέργεια, τις μεταφορές και τον εφοδιασμό, τη ναυτιλία, τον τουρισμό, τα γεωργικά προϊόντα διατροφής και τη μεταποίηση. Σε συνάφεια με τα ανωτέρω, η αναμενόμενη τόνωση των οικονομικών συνθηκών, στη βάση της εντατικότερης μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, της περαιτέρω άρσης των ελέγχων κεφαλαίου στο τραπεζικό σύστημα, της βελτιωμένης πρόσβασης των τραπεζών στις χρηματοπιστωτικές αγορές και της αύξησης της ροής ρευστότητας προς την πραγματική οικονομία, αναμένεται να στηρίξει τη δυναμική ανάπτυξης των επενδύσεων.

Οι εξαγωγές αναμένεται να συνεχίσουν να αυξάνονται το 2020, καθώς η επίδραση της μάθησης-μέσω-εξαγωγικής δραστηριότητας θα διευρύνεται. Οι επιχειρήσεις αναμένεται να αναβαθμίσουν τα πρότυπα ποιότητας, τα οποία συσχετίζονται θετικά με την αύξηση των μεριδίων αγοράς των εξαγωγών στο παγκόσμιο εμπόριο. Κατά την περίοδο 2021-2022, οι εξαγωγές αναμένεται να σημειώσουν επιβράδυνση καθώς η τελική ζήτηση θα αρχίσει να καθορίζεται κυρίως από τη συνεισφορά της εγχώριας ζήτησης. Η επέκταση της εξαγωγικής ικανότητας της χώρας αναμένεται να μειώσει την πίεση στο εμπορικό ισοζύγιο καθώς η εγχώρια επενδυτική ζήτηση θα ενισχύει την αύξηση των εισαγωγών. Κατά συνέπεια, η καθαρή συνεισφορά των εξαγωγών στην αύξηση του ΑΕΠ προβλέπεται να είναι οριακή σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

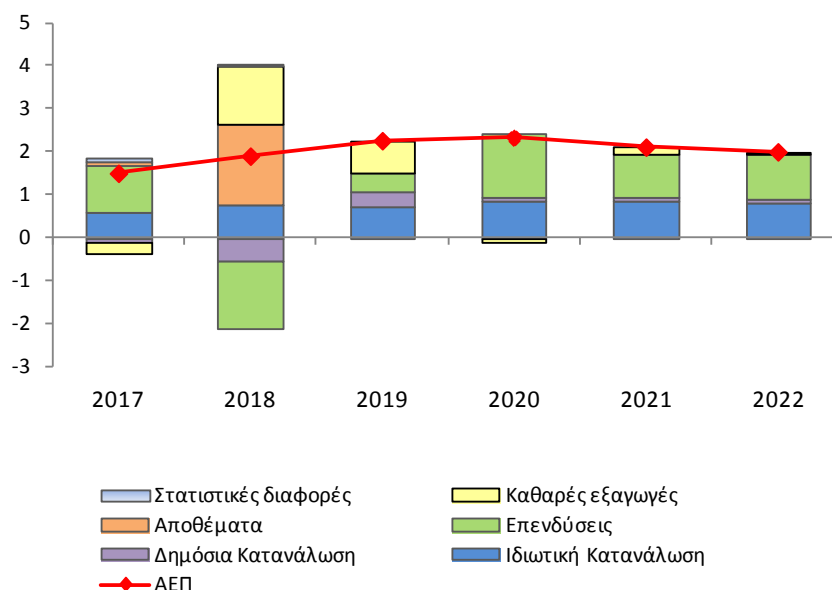
Πίνακας 2: Κύριοι μακροοικονομικοί δείκτες και προβλέψεις

	2018	2019	2020	2021	2022
A. Ζήτηση και Παραγόμενο Προϊόν (σε όρους όγκου)					
Πραγματικό ΑΕΠ	1,9	2,3	2,3	2,1	2,0
<i>Συνιστώσες</i>					

Ιδιωτική κατανάλωση	1,1	1,0	1,2	1,2	1,2
Δημόσια κατανάλωση	-2,5	1,6	0,6	0,4	0,4
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-12,2	3,9	12,9	8,0	7,9
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	8,7	5,9	5,4	3,8	3,3
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	4,2	3,5	5,7	3,3	3,1
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>					
<i>Τελική εγχώρια ζήτηση</i>	-1,4	1,5	2,4	1,9	1,9
<i>Αποθέματα</i>	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Καθαρές εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών</i>	1,3	0,8	-0,1	0,2	0,1
Β. Δυνητικό Προϊόν					
Δυνητικό ΑΕΠ	-0,8	-0,3	0,0	0,1	0,2
<i>Συμβολή</i>					
<i>Εργασία</i>	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
<i>Κεφάλαιο</i>	-0,3	-0,1	0,0	0,0	0,1
<i>Συνολική παραγωγικότητα</i>	-0,3	-0,1	0,1	0,2	0,2
Παραγωγικό κενό	-6,0	-3,8	-1,9	-1,3	-0,6
Γ. Τιμές					
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	0,6	1,1	1,4	1,6	1,7
Εν. Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	0,8	0,9	1,3	1,5	1,7
Δ. Εισόδημα και απασχόληση					
Αμοιβές εξαρτημένης εργασίας (ονομαστικές)	3,6	4,5	3,6	3,5	3,2
Συνολική απασχόληση*	1,7	1,6	1,2	1,0	0,7
Ποσοστό ανεργίας (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)	19,3	17,8	16,5	15,3	14,2

(*) Σε εθνικολογιστική βάση

Γράφημα 1: Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ

Ο ρυθμός αύξησης της συνολικής απασχόλησης εκτιμάται ότι θα επιβραδυνθεί μεσοπρόθεσμα, με το ποσοστό ανεργίας να συνεχίζει να υποχωρεί και την αύξηση του εργατικού δυναμικού να παραμένει σταθερή σε όλη την περίοδο. Η αύξηση των μισθών, όπως αντανακλάται στις αμοιβές εξαρτημένης εργασίας, αναμένεται να εξομαλυνθεί παράλληλα με την τάση της απασχόλησης. Ο πληθωρισμός βάσει του Εναρμονισμένου ΔTK αναμένεται να αυξηθεί κατά την περίοδο 2020-2022, στη βάση της υπόθεσης σταθεροποίησης των τιμών στην ενέργεια και παράλληλης αύξησης του πυρήνα του πληθωρισμού με τις θετικές προοπτικές ανάπτυξης, που θα συμβάλουν έτσι περαιτέρω στη μείωση του παραγωγικού κενού. Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ αναμένεται να κινηθεί παρόμοια με την τάση αύξησης του Εναρμονισμένου ΔTK, κυρίως λόγω της αύξησης των αποπληθωριστών κατανάλωσης και επενδύσεων.

Το παραγωγικό κενό, όπως υπολογίζεται σύμφωνα με την από κοινού συμφωνηθείσα μεθοδολογία, αναμένεται να μειωθεί σημαντικά το 2020 (-1,9%) έναντι του -6% για το 2018 και της ακραίας αρνητικής τιμής του στο -15.8% που έχει υπολογιστεί για το 2013.

2. Δημοσιονομικό Αποτέλεσμα και Δημόσιο Χρέος

Η Ελλάδα έχει ολοκληρώσει με επιτυχία ένα φιλόδοξο πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης και έχει αποκαταστήσει πλήρως τις δημοσιονομικές ανισορροπίες, οι οποίες επέφεραν τον αποκλεισμό της από τις διεθνείς αγορές κεφαλαίου το 2010. Το 2018 ήταν το τέταρτο διαδοχικό έτος κατά το οποίο η Ελλάδα υπερέκλυσε σημαντικά τον πρωτογενή δημοσιονομικό στόχο. Επίσης, αποτέλεσε το τρίτο συνεχόμενο έτος κατά το οποίο η χώρα κατέγραψε δημοσιονομικό πλεόνασμα. Η δημοσιονομική υπεραπόδοση της τελευταίας τετραετίας αποκατέστησε τη δημοσιονομική αξιοπιστία, ενίσχυσε την οικονομική εμπιστοσύνη και οδήγησε στη δραστική αποκλιμάκωση της απόδοσης του δεκαετούς ελληνικού ομολόγου, επιτρέποντας στην Ελλάδα να επιστρέψει στις αγορές κεφαλαίου με βιώσιμο τρόπο.

Επιπρόσθετα, η δημοσιονομική εξυγίανση συνοδεύτηκε από την ανάπτυξη νέων, στοχευμένων εργαλείων κοινωνικής πολιτικής, τα οποία παρείχαν προστασία από τις συνέπειες της κρίσης στα πιο ευάλωτα τμήματα της κοινωνίας.

Πίνακας 3: Δημοσιονομικά μεγέθη 2015-2018

Δημοσιονομικό αποτέλεσμα (% ΑΕΠ)	2018	2017	2016	2015
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα (ESA 2010)	1,1	0,7	0,5	-5,6
Πρωτογενές αποτέλεσμα (ESA 2010)	4,4	3,9	3,6	-2,1
Πρωτογενές αποτέλεσμα (ενισχυμένη εποπτεία)	4,3	4,2	3,7	0,7
Στόχος πρωτογενούς αποτελέσματος (ενισχυμένη εποπτεία)	3,5	1,8	0,5	-0,3
Δημοσιονομικός χώρος	0,8	2,4	3,2	1,0

Σημείωση: Στο 2015 2,9% του ΑΕΠ αφορά στην ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών.

Το έτος 2018, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθε στο 1,1% του ΑΕΠ, υψηλότερο κατά 0,7 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ σε σχέση με την εκτίμηση για το εν λόγω έτος στο Σχέδιο Προϋπολογισμού 2019 (Draft Budgetary Plan). Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε στο 4,4% του ΑΕΠ, υψηλότερο κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά τόσο με την εκτίμηση στο Σχέδιο Προϋπολογισμού 2019 όσο και με το πρωτογενές πλεόνασμα του 2017. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας, το πρωτογενές αποτέλεσμα ανέρχεται σε 4,3% του ΑΕΠ έναντι 3,8% στο Σχέδιο Προϋπολογισμού 2019, και σημαντικά πάνω από το στόχο του 3,5% του ΑΕΠ.

Στον Πίνακα 4 παρατίθενται συνοπτικά οι δημοσιονομικές προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

Πίνακας 4: Μεσοπρόθεσμες δημοσιονομικές προβλέψεις

Δημοσιονομικό αποτέλεσμα (% ΑΕΠ)	2022	2021	2020	2019
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα (ESA 2010)	1,7	1,3	1,1	1,6
Πρωτογενές αποτέλεσμα (ESA 2010)	4,6	4,2	4,0	4,7
Πρωτογενές αποτέλεσμα (ενισχυμένη εποπτεία)	4,6	4,1	3,9	4,1
Στόχος πρωτογενούς αποτελέσματος (ενισχυμένη εποπτεία)	3,5	3,5	3,5	3,5
Δημοσιονομικός χώρος	1,1	0,6	0,4	0,6

Η Γενική Κυβέρνηση προβλέπεται ότι θα καταγράψει δημοσιονομικά πλεονάσματα που υπερβαίνουν το 1% του ΑΕΠ, ενώ εκτιμάται ότι θα επιτευχθεί ο στόχος του 3,5% του ΑΕΠ για τα πρωτογενή πλεονάσματα. Ο πρόσθετος δημοσιονομικός χώρος που προσεγγίζει το 1,1% του ΑΕΠ έως το 2022 θα διατεθεί σε παρεμβάσεις που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη και θα προστατεύσουν τους περισσότερους ευάλωτους.

Κατόπιν της επιτυχούς ολοκλήρωσης του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, η Ελλάδα έχει επανενταχθεί στο τυπικό ευρωπαϊκό δημοσιονομικό πλαίσιο, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η υποχρέωση των κρατών-μελών να θέτουν τον Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Στόχο (ΜΔΣ) στο πλαίσιο του Προγράμματος Σταθερότητας/Σύγκλισης. Ο ΜΔΣ συνιστά έναν εξειδικευμένο ανά χώρα στόχο, όπως ορίζεται στον Κανονισμό 1466/1997, και είναι βασικό στοιχείο του προληπτικού σκέλους του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ). Εκφράζεται σε διαρθρωτικούς όρους, προσαρμόζοντας τη δημοσιονομική θέση στην επίδραση του οικονομικού κύκλου και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη εφάπαξ (one-off) και προσωρινά μέτρα. Βάσει του Κανονισμού 1466/1997, ο ΜΔΣ θα πρέπει να προβλέπει ένα περιθώριο ασφαλείας σε συμμόρφωση με το όριο του 3% για το δημοσιονομικό έλλειμμα, να διασφαλίζει τη βιωσιμότητα ή την ταχεία πρόοδο προς αυτό, όπως και να επιτρέπει ευελιξία στον προϋπολογισμό συνυπολογίζοντας τις ανάγκες για δημόσιες επενδύσεις.

Συμμετέχοντας στο ΣΣΑ, η Ελλάδα έχει δεσμευτεί ότι ο ΜΔΣ δεν δύναται να είναι χαμηλότερος από (διαρθρωτικό) έλλειμμα της τάξης του 0,5% του ΑΕΠ. Ο ΜΔΣ της περιόδου 2020-2022 για την Ελλάδα, βάσει της μεθοδολογίας που συμφωνήθηκε και δημοσιεύτηκε το 2019 στην έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Οδηγός για το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης», είναι η επίτευξη διαρθρωτικού πλεονάματος 0,25% του ΑΕΠ ως απόρροια του υψηλού της χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Για την περίοδο 2020-2022, ο ΜΔΣ για την Ελλάδα θα ανέλθει στο 0,25% του ΑΕΠ, ίσος με τον ελάχιστο ΜΔΣ που έχει υπολογιστεί στη βάση της από κοινού συμφωνημένης μεθοδολογίας. Οι τιμές που προβλέπονται για το διαρθρωτικό αποτέλεσμα και η σύγκριση με το ΜΔΣ παρουσιάζονται στον Πίνακα 5. Βάσει της από κοινού συμφωνημένης μεθοδολογίας για τον υπολογισμό του παραγωγικού κενού και της τελευταίας επικαιροποίησης των δημοσιονομικών ημι-ελαστικότητων, το διαρθρωτικό αποτέλεσμα ανέρχεται σε 4,6% του ΑΕΠ για το 2018, λόγω του θετικού δημοσιονομικού αποτελέσματος και του μεγάλου αρνητικού παραγωγικού κενού. Για την περίοδο 2019-2022, σύμφωνα με το μεσοπρόθεσμο σενάριο του Προγράμματος Σταθερότητας, το διαρθρωτικό αποτέλεσμα μειώνεται ως αποτέλεσμα της προβλεπόμενης μείωσης του παραγωγικού κενού, εντούτοις παραμένει σημαντικά πάνω από το ΜΔΣ, σε επίπεδα πλησίον του 2% του ΑΕΠ κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Πίνακας 5: Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος και διαρθρωτικό αποτέλεσμα

Κυκλικά αποτελέσματα (% ΑΕΠ)	2022	2021	2020	2019	2018
Διαρθρωτικό αποτέλεσμα	2,0	1,8	1,9	2,9	4,6
Πρωτογενές διαρθρωτικό αποτέλεσμα	4,9	4,7	4,8	6,0	7,9
Τιμή αναφοράς (μεσοπρόθεσμος στόχος)	0,25	0,25	0,25	N/A	N/A
Κυκλικά προσαρμοσμένο αποτέλεσμα	2,1	1,9	2,1	3,6	4,2

Ο Πίνακας 6 παρέχει τη σύγκριση ανάμεσα στο σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής και το μεσοπρόθεσμο σενάριο. Επισημαίνεται ότι το σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής έχει τροποποιηθεί ώστε να εμπεριέχει τις ήδη θεσμοθετημένες και εφαρμοζόμενες παρεμβάσεις της μείωσης του ΕΝΦΙΑ (ενιαίος φόρος περιουσίας) κατά 10% από το 2019, όπως και τη βαθμιαία μείωση του φορολογικού συντελεστή εισοδήματος νομικών προσώπων από το ισχύον 29% στο 28% το 2019, στο 27% το 2020, στο 26% το 2021 και στο 25% το 2022, αλλά δεν περιλαμβάνει παρεμβάσεις στον ΕΝΦΙΑ και στο ΦΕΝΠ του προνομηθετημένου πακέτου μέτρων του έτους 2017.

Το μεσοπρόθεσμο σενάριο ενσωματώνει παρεμβάσεις στην πλευρά των εσόδων στοχεύοντας στη σταδιακή μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, σεβόμενο πλήρως τις δεσμεύσεις του μεσοπρόθεσμου στόχου.

Πίνακας 6: Σύγκριση ανάμεσα στο σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής και το μεσοπρόθεσμο σενάριο

Σενάριο με αλλαγή/ χωρίς αλλαγή πολιτικής	Σενάριο με αλλαγή πολιτικής		Σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής		Σενάριο με αλλαγή πολιτικής		Σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής	
	2019	2019	2020	2020	2021	2021	2022	2022
Γενική Κυβέρνηση	2019	2019	2020	2020	2021	2021	2022	2022
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	1,6	1,7	1,1	1,4	1,3	1,5	1,7	2,0
1. Συνολικά έσοδα	47,8	47,8	45,9	46,2	45,1	45,3	44,2	44,5
1.1 Φόροι στην παραγωγή και στις εισαγωγές	16,7	16,7	16,3	16,3	16,0	16,0	15,8	15,8
1.2 Φόροι στο εισόδημα, περιουσία κλπ	9,6	9,7	9,4	9,8	9,4	9,7	9,5	9,7
1.3 Κεφαλαιακοί φόροι	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
1.4 Ασφαλιστικές εισφορές	13,8	13,8	13,5	13,5	13,2	13,2	12,8	12,8
1.5 Έσοδα περιουσίας	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
1.6 Λοιπά έσοδα	7,2	7,2	6,3	6,3	6,1	6,1	5,8	5,8
Φορολογική επιβάρυνση	40,3	40,3	39,3	39,7	38,7	39,0	38,1	38,4
2. Συνολικά έξοδα	46,2	46,2	44,8	44,8	43,8	43,8	42,5	42,5
2.1 Μισθοί	11,6	11,6	11,3	11,3	11,0	11,0	10,6	10,6
2.2 Ενδίαμεση ανάληψη	4,7	4,7	4,6	4,6	4,5	4,5	4,3	4,3
2.3 Κοινωνικές παροχές	19,6	19,6	18,8	18,8	18,2	18,2	17,7	17,7
2.4 Τόκοι χρεωστικοί	3,1	3,1	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
2.5 Επιδοτήσεις	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
2.6 Επενδυτικές δαπάνες	3,9	3,9	4,1	4,1	4,3	4,3	4,1	4,1
2.7 Μεταβιβάσεις	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
2.8 Λοιπές δαπάνες	1,7	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5

Στον Πίνακα 7 παρουσιάζεται η εξέλιξη του δημοσίου χρέους έως το έτος 2022. Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης, ως ποσοστό του ΑΕΠ, αναμένεται να ακολουθήσει πτωτική πορεία εξαιτίας κυρίως των επιδράσεων του παρονομαστή καθώς και της πρόωρης αποπληρωμής τμήματος των δανείων του ΔΝΤ εντός του 2019, ενώ η συνολική μείωσή του προβλέπεται να διαμορφωθεί στις 28 σχεδόν ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

Πίνακας 7: Εξέλιξη δημοσίου χρέους

Εξέλιξη Χρέους	2022	2021	2020	2019	2018
Χρέος	327.000	323.800	324.800	325.800	334.573
Χρέος (% ΑΕΠ)	153,3	157,5	163,9	170,6	181,1
Μεταβολή	-4,2	-6,3	-6,7	-10,6	5,0

3. Ανάλυση ευαισθησίας

Το σενάριο βάσης προβλέπει μια συγκρατημένη αύξηση του ΑΕΠ για το 2019 και το 2020, στο 2,3%, το οποίο σταδιακά μειώνεται μετέπειτα φτάνοντας οριακά κάτω από το 2% στο τέλος του μεσοπρόθεσμου διαστήματος. Για την πρόβλεψη του σεναρίου βάσης έχουν ληφθεί υπόψη τα κύρια εξωγενή δεδομένα που επηρεάζουν, όπως είναι οι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε λοιπές σχετιζόμενες ξένες αγορές, οι παγκόσμιες εισαγωγές, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, τα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα επιτόκια και οι τιμές πετρελαίου. Τα δεδομένα, σε σχεδόν όλες τις εξωτερικές υποθέσεις, έχουν αποδειχθεί περισσότερο υποτονικά το 2018 συγκριτικά με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις στο Σχέδιο Προϋπολογισμού (Draft Budgetary Plan) για το 2019 (Οκτώβριος 2018). Η τάση αυτή έχει ενσωματωθεί και στο σενάριο βάσης του 2019, υπό το φως της πρόσφατης προς τα κάτω αναθεώρησης των εκτιμήσεων για τη βραχυπρόθεσμη ανάπτυξη τόσο παγκοσμίως όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σε αυτό το πλαίσιο, αν και οι ενδογενείς μακροοικονομικοί κίνδυνοι παραμένουν (όπως είναι οι κίνδυνοι στους ισολογισμούς των τραπεζών ή οι πιθανές συνέπειες του πολιτικού κύκλου), οι κύριοι παράγοντες κινδύνου σχετίζονται σαφώς με το εξωτερικό περιβάλλον. Πέρα από τις δυσμενέστερες αναθεωρημένες προοπτικές για την παγκόσμια ανάπτυξη σε σχέση με τις εκτιμήσεις του περασμένου φθινοπώρου, η οικονομική επιβράδυνση μπορεί να ενταθεί περισσότερο αν επιβεβαιωθούν οι κίνδυνοι σε τομείς όπως η εμπορική πολιτική, η διάθεση ανάληψης ρίσκων, οι παγκόσμιες γεωπολιτικές εντάσεις και το Brexit. Τέλος, η πορεία εξομάλυνσης της νομισματικής πολιτικής των μεγαλύτερων ανεπτυγμένων οικονομιών μπορεί να επηρεάσει, εξίσου σημαντικά, τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις.

Η ανάλυση ευαισθησίας εξετάζει τις επιπτώσεις από την αρνητική αναθεώρηση δυο κρίσιμων εξωγενών παραγόντων: τους ρυθμούς μεγέθυνσης της Ευρωπαϊκής οικονομίας και τα επιτόκια. Ως αποτέλεσμα, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας θα έχει καθοδικές τάσεις και στα δύο σενάρια, σε σχέση με το βασικό, σε όλη την περίοδο πρόβλεψης:

- Μια πιο υποτονική ανάπτυξη της πραγματικής εγχώριας ζήτησης στην Ε.Ε. κατά 1,5 ποσοστιαίες μονάδες σωρευτικά στο τέλος της περιόδου πρόβλεψης (Σενάριο Α)
- Μια σταδιακή αύξηση –ως αποτέλεσμα νομισματικών πολιτικών – των επιτοκίων κατά 150 μονάδες βάσης στο τέλος της περιόδου πρόβλεψης (Σενάριο Β)

Πίνακας 8: Αποτελέσματα Ανάλυσης Ευαισθησίας – μακροοικονομικές μεταβλητές (αλλαγές στους ρυθμούς ανάπτυξης συγκριτικά με το σενάριο βάσης)

	2019	2020	2021	2022
Σενάριο Α: Πτώση 1,5 ποσοστιαίες μονάδες της πραγματικής εγχώριας ζήτησης στην Ε.Ε.				
Πραγματικό ΑΕΠ	-0,26	-0,22	-0,17	-0,12
Ιδιωτική κατανάλωση	-0,06	-0,07	-0,05	-0,04
Επενδύσεις	-0,50	-0,31	-0,22	-0,14
Εξαγωγές	-0,76	-0,61	-0,46	-0,30
Εισαγωγές	-0,26	-0,23	-0,17	-0,12

Απασχόληση	-0,13	-0,10	-0,08	-0,05
Σενάριο Β: Αύξηση των επιτοκίων κατά 150 μονάδες βάσης λόγω κάποιου σοκ νομισματικής πολιτικής				
Πραγματικό ΑΕΠ	-0,08	-0,06	-0,05	-0,05
Ιδιωτική κατανάλωση	-0,11	-0,08	-0,06	-0,06
Επενδύσεις	-0,28	-0,29	-0,26	-0,26
Εξαγωγές	-0,08	-0,06	-0,05	-0,05
Εισαγωγές	-0,16	-0,15	-0,13	-0,13
Απασχόληση	-0,04	-0,03	-0,02	-0,02

Ο Πίνακας 8 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης ευαισθησίας για τις κύριες μακροοικονομικές μεταβλητές αποτυπώνοντας τις αλλαγές των ρυθμών ανάπτυξης αυτών των μεταβλητών συγκριτικά με το μεσοπρόθεσμο σενάριο του Προγράμματος Σταθερότητας (Stability Programme). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η επίδραση από μία πτώση της ζήτησης στην Ε.Ε. θα είναι ξεκάθαρα πιο ισχυρή από την επίδραση ενός σοκ στα επιτόκια. Οι μακροοικονομικές και δημοσιονομικές επιπτώσεις του κάθε εναλλακτικού σεναρίου περιγράφονται αναλυτικότερα παρακάτω.

Σενάριο Α: Επίπτωση σε μία πτώση του ρυθμού ανάπτυξης της πραγματικής εγχώριας ζήτησης στην Ε.Ε.

Υποτίθεται περαιτέρω πτώση της πραγματικής εγχώριας ζήτησης στην Ε.Ε., φτάνοντας σωρευτικά τις 1,5 ποσοστιαίες μονάδες το 2022 (0,5% το 2019, 0,9% το 2020, 1,3% το 2021 και 1,5% το 2022). Σε σχέση με το σενάριο βάσης, κάτι τέτοιο θα επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη στην Ελλάδα, με τις επιπτώσεις να εκδηλώνονται πρωτίστως διαμέσου του εμπορικών συναλλαγών. Χαμηλότερη εξωτερική ζήτηση συνεπάγεται συγκρατημένη αύξηση εξαγωγών και παραγωγής, τα οποία συνακόλουθα εμποδίζουν την αύξηση των επενδύσεων και επιδεινώνουν την ανεργία. Στο τέλος του 2022 το επίπεδο παραγωγής της Ελλάδας όσον αφορά το ΑΕΠ του 2018 εκτιμάται να είναι χαμηλότερο κατά 0,82 ποσοστιαίες μονάδες από την πρόβλεψη του σεναρίου βάσης. Το στοιχείο του πραγματικού ΑΕΠ που επηρεάζεται περισσότερο θα είναι οι εξαγωγές, ο ρυθμός ανάπτυξης των οποίων θα είναι χαμηλότερος συγκριτικά με την πρόβλεψη του σεναρίου βάσης κατά 2,42 ποσοστιαίες μονάδες στο τέλος της περιόδου πρόβλεψης.

Οι δημοσιονομικές επιπτώσεις της υποτιθημένης επιβράδυνσης της ζήτησης στην Ε.Ε. παρουσιάζονται στον Πίνακα 9. Η ευαισθησία του ονομαστικού ισοζυγίου υπολογίστηκε βάσει των ελαστικότητων που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής δημοσιονομικής εποπτείας. Ειδικότερα, η τιμή της ημι-ελαστικότητας του ισοζυγίου του προϋπολογισμού χρησιμοποιήθηκε σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις που παρουσιάστηκαν στην Αναφορά των Δημόσιων Οικονομικών 2018 στην ΟΝΕ. Για την Ελλάδα η ημι-ελαστικότητα υπολογίστηκε στο 0,524 υπονοώντας μια άνοδο (πτώση) στο ισοζύγιο του προϋπολογισμού κατά 0,5% του ΑΕΠ ως αποτέλεσμα της άνοδου (πτώσης) του ΑΕΠ κατά 1%.

Πίνακας 9: Ανάλυση Ευαισθησίας – δημοσιονομικές επιπτώσεις σεναρίου A

	2018	2019	2020	2021	2022
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	1,1%	1,5%	0,8%	0,9%	1,3%
<i>Διαφορά με το σενάριο του Προγράμματος Σταθερότητας</i>	<i>0.0%</i>	<i>-0.1%</i>	<i>-0.2%</i>	<i>-0.3%</i>	<i>-0,4%</i>
Κυκλικά προσαρμοσμένο αποτέλεσμα	4.2%	3.5%	1.8%	1.6%	1.7%
Διαρθρωτικό ισοζύγιο	4.6%	2.8%	1.6%	1.5%	1.6%

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 9, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα εκτιμάται στο 1,3% του ΑΕΠ το 2022 στην περίπτωση που πραγματοποιηθεί το σενάριο A, χαμηλότερο κατά 0,4% σε σχέση με το μεσοπρόθεσμο σενάριο του Προγράμματος Σταθερότητας.

Σενάριο B: Επίπτωση σε μια αύξηση των επιτοκίων

Ένα νομισματικό σοκ αύξησης των επιτοκίων έναντι των τιμών που είναι στο σενάριο βάσης εικάζεται ότι θα πραγματοποιηθεί σταδιακά και σε αργό ρυθμό, οδηγώντας σε μια αύξηση κατά 150 μονάδες βάσης (50 μονάδες βάσης το 2019, 40 μονάδες βάσης το 2020, 30 μονάδες βάσης το 2021 και το 2022). Αυτό έχει μια αρνητική επίπτωση στο ρυθμό αύξησης της παραγωγής, η οποία θα επηρεάσει πρώτα τις επενδύσεις, λόγω της αύξησης του κόστους δανεισμού, και την ιδιωτική κατανάλωση, λόγω της αύξησης της αποταμίευσης των καταναλωτών. Με τη σειρά της, η επιβράδυνση της εγχώριας ζήτησης θα επηρεάσει αρνητικά την αύξηση της απασχόλησης, αν και μόνο οριακά, και θα επιφέρει μία οριακή πτώση των τιμών το 2020. Από την άλλη πλευρά η πτώση των εξαγωγών αντισταθμίζεται από τη σχετικά μεγαλύτερη μείωση των εισαγωγών, η οποία αντανακλά τις εξελίξεις στον τομέα των επενδύσεων. Συνολικά, τα αυξημένα επιτόκια συγκριτικά με αυτά του σεναρίου βάσης μπορεί να οδηγήσουν σε χαμηλότερη αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 0,24% στο τέλος του 2022 σε σχέση με τις τιμές του ΑΕΠ του 2018, σε συνδυασμό με χαμηλότερη ανάπτυξη των επενδύσεων κατά 1,39% και χαμηλότερη ιδιωτική κατανάλωση κατά 0,32%. Οι δημοσιονομικές επιπτώσεις από την αύξηση των επιτοκίων αποτυπώνεται στον Πίνακα 10 και εκτιμάται οριακή επίπτωση μόλις 0,1% του ΑΕΠ τα έτη 2020-2022.

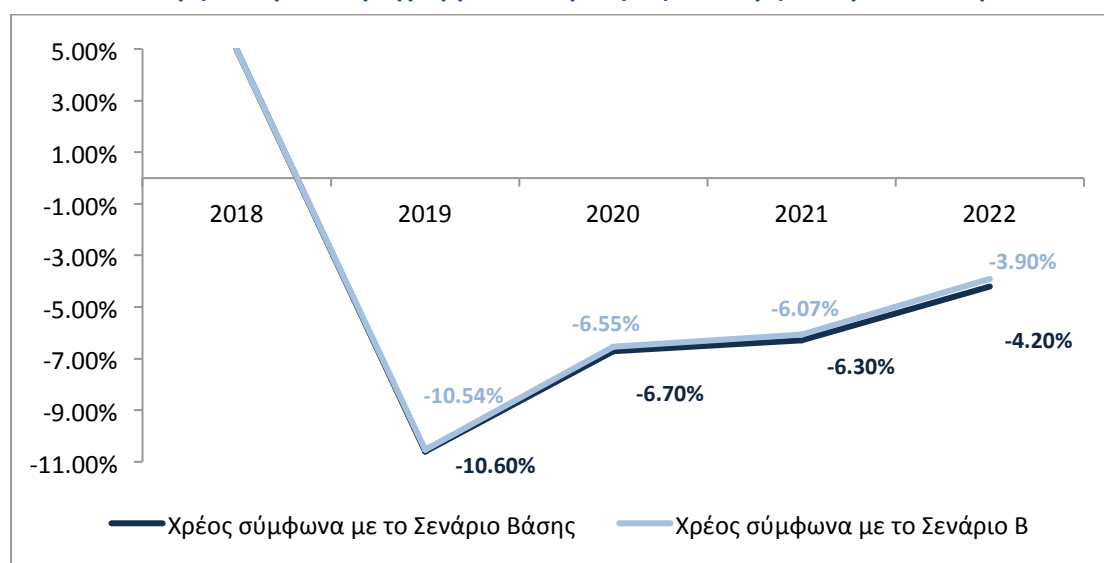
Πίνακας 10: Ανάλυση Ευαισθησίας – δημοσιονομικές επιπτώσεις σεναρίου B

	2018	2019	2020	2021	2022
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	1.1%	1.6%	1.0%	1.2%	1.6%
<i>Διαφορά με το σενάριο του Προγράμματος Σταθερότητας</i>	<i>0.0%</i>	<i>0.0%</i>	<i>-0.1%</i>	<i>-0.1%</i>	<i>-0.1%</i>
Κυκλικά προσαρμοσμένο αποτέλεσμα	4.2%	3.6%	2.0%	1.8%	1.9%
Διαρθρωτικό ισοζύγιο	4.6%	2.9%	1.8%	1.7%	1.9%

Η πραγματοποίηση του σεναρίου B θα μπορούσε να έχει επίσης επίπτωση στη εξέλιξη του δημόσιου χρέους. Όμως, με δεδομένες τις ιδιαιτερότητες της δομής του ελληνικού δημόσιου χρέους –και παρά το μέγεθός του ως ποσοστό επί του ΑΕΠ– η ανάλυση δείχνει ότι αυτή η επίπτωση θα είναι εξαιρετικά μικρή. Η Ελλάδα έχει ολοκληρώσει το πρόγραμμα

οικονομικής προσαρμογής με ένα σημαντικό ταμειακό απόθεμα ασφαλείας, το οποίο έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια. Το τρέχον επίπεδο του ταμειακού αποθέματος ασφαλείας είναι επαρκές να καλύψει τις ακαθάριστες ανάγκες χρηματοδότησης τουλάχιστον για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Έτσι, η Ελλάδα δεν αντιμετωπίζει βραχυπρόθεσμους κινδύνους αναχρηματοδότησης και είναι προστατευμένη απέναντι στον κίνδυνο αναχρηματοδότησης και αύξησης των επιτοκίων, έχοντας τη δυνατότητα να εφαρμόσει περαιτέρω πολιτικές διαχείρισης δημοσίου χρέους προκειμένου να βελτιώσει το προφίλ του. Η στρατηγική χρηματοδότησης για τα επόμενα χρόνια βασίζεται στην αρχή ότι οι νέες εκδόσεις κρατικών ομολόγων δεν θα ξεπεράσουν τις ετήσιες ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες.

Γράφημα 2: Εξέλιξη ακαθάριστου χρέους της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό επί του ΑΕΠ σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σταθερότητας και σύμφωνα με το Σενάριο Β

Από την αρχή του 2019 η Ελλάδα έχει ήδη εκδώσει δύο ομόλογα αναφοράς 5ετούς και 10ετούς διάρκειας, ύψους 2,5 δις ευρώ το καθένα, ενώ η καμπύλη απόδοσης των κρατικών ομολόγων έχει μετακινηθεί προς τα κάτω για τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες διάρκειες. Το χρέος της Ελλάδας διακρατείται κυρίως από τον επίσημο τομέα, έχοντας μια σταθμισμένη μέση ωρίμανση περίπου 21 χρόνων, με τους ανεξάρτητους ιδιώτες κατόχους του να μην ξεπερνούν το 10% του συνόλου. Ως αποτέλεσμα της δομής του ελληνικού χρέους, μια πιθανή αύξηση των επιτοκίων κατά 150 μονάδες βάσης κατά τη διάρκεια των χρόνων 2019-2022 θα έχει ελαφρά μόνο επίδραση στο ακαθάριστο ποσοστό του χρέους, όπως αποτυπώνεται και στο Σχήμα 2. Η εικαζόμενη αύξηση των επιτοκίων θα οδηγήσει σε μικρή πτώση στη σχεδιαζόμενη ετήσια αλλαγή του λόγου χρέος προς ΑΕΠ, χωρίς να επηρεάζει την ισχυρή καθοδική του τάση.

4. Βιωσιμότητα των Δημοσίων Οικονομικών

4.1 Κύριες Παραδοχές και Υπόβαθρο

Το παρόν κεφάλαιο αναλύει την επίπτωση της γήρανσης στα δημόσια οικονομικά σε μακροχρόνιο ορίζοντα, περιλαμβάνοντας επικαιροποίηση των υπολογισμών που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο του 2018 Ageing Report για την εξέλιξη της συνταξιοδοτικής δαπάνης. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα του κόστους της γήρανσης για την περίοδο 2018-2070 βασίζονται:

- στην ισχύουσα (2018) συνταξιοδοτική νομοθεσία,
- στις πιο πρόσφατες δημογραφικές προβολές της Eurostat (τις ίδιες που χρησιμοποιήθηκαν για το 2018 Ageing Report),
- στις μακροοικονομικές παραδοχές που ετοίμασε το Ageing Working Group (AWG) της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής της ΕΕ (EPC) για το 2018 Ageing Report,
- στις μακροχρόνιες προβολές της σχετιζόμενης με την ηλικία δαπάνης στους τομείς της φροντίδας υγείας, της μακροχρόνιας φροντίδας, της εκπαίδευσης και άλλων δαπανών, που έχουν ετοιμασθεί από το AWG της EPC στο πλαίσιο του 2018 Ageing Report.

Όσον αφορά στη συνταξιοδοτική δαπάνη, οι προβολές καλύπτουν την κύρια και επικουρική ασφάλιση του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος, καθώς και τις παροχές των ανασφάλιστων υπερηλίκων και του ΕΚΑΣ.

Όσον αφορά τη νομοθεσία περί συντάξεων, λήφθηκε υπόψη η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση που εισήχθη τον Μάιο 2016 με το νόμο 4387/2016 όπως ισχύει (2018). Αυτή η μεταρρύθμιση:

- Ενοποιεί όλα τα συνταξιοδοτικά ταμεία κοινωνικής ασφάλισης σε έναν ενιαίο οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης για την κύρια σύνταξη (ΕΦΚΑ) και έναν ενιαίο οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης για την επικουρική σύνταξη (ΕΤΕΑΕΠ), με ένα ενοποιημένο πλαίσιο διακυβέρνησης, διοίκησης και λογιστικής παρακολούθησης για καθένα από αυτά.
- Εναρμονίζει τους κανόνες των συνταξιοδοτικών παροχών.
- Επηρεάζει τα ήδη δεδουλευμένα δικαιώματα τόσο των συνταξιούχων (εκτός των αγροτών), όσο και των ασφαλισμένων (παρέχεται για τους αγρότες μια δεκαπενταετής μεταβατική περίοδος), εφαρμόζοντας τους ενοποιημένους κανόνες συνταξιοδοτικών παροχών.
- Προβλέπει την άμεση εφαρμογή της μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος από τον Μάιο 2016.

Τα βασικά στοιχεία του συστήματος κύριας σύνταξης είναι τα εξής:

- Εισαγωγή της εθνικής σύνταξης που ορίζεται σε € 384 / μήνα (12 πληρωμές ετησίως) για τουλάχιστον 20 έτη εισφορών. Το ποσό των € 384 μειώνεται κατά 2% ετησίως για χρόνο ασφάλισης μεταξύ 19 και 15 ετών (μειωμένη στα € 345,60 για 15 έτη). Η εθνική σύνταξη χρηματοδοτείται από το κράτος.
- Κλιμακωτοί ετήσιοι συντελεστές αναπλήρωσης ενιαίοι για όλους τους εργαζόμενους που βασίζονται αποκλειστικά στη διάρκεια της ασφάλισης. Τα νέα ποσοστά

αναπλήρωσης είναι σε γενικές γραμμές χαμηλότερα από αυτά του παλαιού συστήματος.

- Οι συντάξιμες αποδοχές υπολογίζονται με βάση το πλήρες ιστορικό των αποδοχών. Η αναπροσαρμογή των μισθών για τον υπολογισμό των συντάξιμων αποδοχών βασίζεται στην μεταβολή του μέσου ετήσιου γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή μέχρι το 2020 και στον δείκτη μεταβολής των μισθών (που υπολογίζεται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.) από το 2021 και μετά.
- Το ποσοστό αναπροσαρμογής των συντάξεων (εθνική και ανταποδοτική σύνταξη) ισούται με το ελάχιστο μεταξύ του ΔTK και του αθροίσματος του 50% του ΔTK και του 50% της αύξησης του ΑΕΠ [$\min(50\% \text{ αύξηση του ΑΕΠ} + 50\% \text{ ΔTK}, \text{ ΔTK})$]. Αναπροσαρμογή των συντάξεων δεν εφαρμόζεται μέχρι και το 2022.
- Όλες οι συντάξεις κύριας ασφάλισης που χορηγήθηκαν μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου 4387/2016 αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τους κανόνες του νέου συστήματος. Κάθε σύνταξη αποτελείται από τα ακόλουθα στοιχεία: α) Εθνική σύνταξη, β) Ανταποδοτική σύνταξη σύμφωνα με τους νέους κανόνες και γ) Προσωπική διαφορά, που ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ του συνολικού ποσού σύνταξης σύμφωνα με τους παλαιούς και τους νέους κανόνες.
- Οι προσωπικές διαφορές που αντιστοιχούν σε συντάξεις με χαμηλότερο ποσό σύνταξης σύμφωνα με τους νέους κανόνες συμψηφίζονται με τη μελλοντική αναπροσαρμογή των συντάξεων αρχίζοντας από το 2023 και μετά. Οι προσωπικές διαφορές που αντιστοιχούν σε συντάξεις με υψηλότερο ποσό σύνταξης σύμφωνα με τους νέους κανόνες χορηγούνται σε 5 δόσεις από το 2019 και μετά.
- Η πλήρης περίοδος ασφάλισης ορίζεται σε 40 έτη.
- Νομοθετείται ενιαία ηλικία συνταξιοδότησης για όλους (67 έτη). Η ελάχιστη ηλικία συνταξιοδότησης καθορίζεται αρχικά στα 62 έτη (νόμος 4093/2012 και νόμος 4336/2015)
- Από το 2021 και εφεξής, οι νομοθετημένες ηλικίες συνταξιοδότησης αναπροσαρμόζονται κάθε τρία χρόνια, ανάλογα με τις μεταβολές στο προσδόκιμο ζωής.
- Για όσους έχουν εισφορές κάτω των 15 ετών και συνεπώς δεν έχουν θεμελιώσει δικαίωμα για σύνταξη, παρέχεται με εισοδηματικά κριτήρια παροχή (€ 360/ μήνα) η οποία αποτελεί σημαντικό κοινωνικό δίκτυο ασφαλείας.

Τα βασικά στοιχεία του συστήματος επικουρικής σύνταξης είναι τα εξής:

- Η επικουρική σύνταξη λειτουργεί παράλληλα με την κύρια σύνταξη και είναι υποχρεωτική για τις περισσότερες κατηγορίες ασφαλισμένων. Η επικουρική σύνταξη χρηματοδοτείται ξεχωριστά από την κύρια σύνταξη τόσο από τον εργοδότη όσο και από τον εργαζόμενο, χωρίς καμία κρατική χρηματοδότηση. Απονέμεται υπό την προϋπόθεση ότι ο ασφαλισμένος λαμβάνει κύρια σύνταξη.
- Το Φεβρουάριο 2012, το Κοινοβούλιο ενέκρινε τη μεταρρύθμιση του συστήματος επικουρικής σύνταξης με το νόμο 4052/2012, ο οποίος καθιέρωσε ένα ενιαίο Ταμείο με στόχο την ενσωμάτωση όλων των επιμέρους ταμείων των εργαζομένων και εισήγαγε το διανεμητικό σύστημα (PAYG) νοητής κεφαλαιοποίησης (NDC). Τον Μάιο 2016, ο νόμος 4387/2016 εισήγαγε κυρίως μια ενιαία μέθοδο υπολογισμού για τα ήδη υπάρχοντα δικαιώματα:

- Για τους ασφαλισμένους πριν από την 1.1.2014 εφαρμόζεται ο υπολογισμός της κατ' αναλογία (prorate) σύνταξης. Το νέο σύστημα εφαρμόζεται από 1.1.2015 και η σύνταξη αποτελείται από δύο τμήματα: α) Το πρώτο τμήμα υπολογίζεται με βάση τις ρυθμίσεις του συστήματος καθορισμένων παροχών (ετήσιο ποσοστό αναπλήρωσης 0,45% και συντάξιμες αποδοχές που υπολογίζονται σύμφωνα με τη μέθοδο της κύριας σύνταξης) για όσο χρόνο εργάστηκε ο ασφαλισμένος πριν από την 1.1.2015. β) Το δεύτερο τμήμα υπολογίζεται με βάση τις ρυθμίσεις του NDC συστήματος για τα έτη ασφάλισης από 1.1.2015 και μετά. Οι ασφαλισμένοι μετά την 1.1.2014 περιλαμβάνονται εξ' αρχής στο νέο σύστημα NDC.
- Όλες οι επικουρικές συντάξεις που χορηγήθηκαν μέχρι την 31.12.2014 αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τους κανόνες του νέου συστήματος. Κάθε σύνταξη αποτελείται από τα ακόλουθα στοιχεία:
  - ✓ Ανταποδοτική σύνταξη σύμφωνα με τους νέους κανόνες.
  - ✓ Προσωπική διαφορά, η οποία ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ του ποσού της σύνταξης σύμφωνα με τους παλαιούς και τους νέους κανόνες, μόνο για τις περιπτώσεις όπου το νέο ποσό σύνταξης είναι χαμηλότερο από το παλιό.
Οι προσωπικές διαφορές εξαλείφονται πλήρως από το 2ο εξάμηνο του 2016 στην περίπτωση που το συνολικό ποσό συντάξεων (κύρια και επικουρική) υπερβαίνει τα € 1.300.
- Εφαρμόζεται μηχανισμός εξισορρόπησης για την εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του συστήματος (χωρίς αναπροσαρμογή των συντάξεων σε περίπτωση ελλειμμάτων). Τα ενδεχόμενα ελλείμματα καλύπτονται από τα περιουσιακά στοιχεία του ταμείου.

Οι κύριες δημογραφικές και μακροοικονομικές παραδοχές είναι αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του 2018 Ageing Report και παρατίθενται στον παρακάτω Πίνακα 11. Οι δημογραφικές προβολές της Eurostat δείχνουν μία αργή αύξηση στο ποσοστό γονιμότητας, το οποίο φθάνει το 1,64 το 2070 από 1,33 το 2020. Όμως, το γεγονός ότι το ποσοστό γονιμότητας παραμένει κάτω του απαιτούμενου επιπέδου για την διατήρηση ενός μη-μειούμενου συνολικού πληθυσμού, μαζί με την οριακή προβλεπόμενη επίπτωση της καθαρής μετανάστευσης, οδηγεί σε ένα μειούμενο πληθυσμό που προβλέπεται να πέσει κάτω των δέκα εκατομμυρίων έως το 2030 και να μειωθεί περαιτέρω σε 7,7 εκατομμύρια έως το τέλος της προβολής. Οι κύριες μακροοικονομικές παραδοχές δείχνουν ένα αργά ανοδικό ρυθμό αύξησης του δυνητικού ΑΕΠ που θα σταθεροποιηθεί σε επίπεδα γύρω στο 1,2%-1,3% έως το 2060-2070, ενώ η αύξηση της παραγωγικότητας εργασίας προβλέπεται να ακολουθεί μία αυξητική πορεία έως το 2050 πριν επανέλθει σε μία μακροχρόνια τιμή του 1,5%.

Πίνακας 11: Δημογραφικές και μακροοικονομικές παραδοχές

	2020	2030	2040	2050	2060	2070
<i>Δημογραφικές προβολές</i>						
Ποσοστό γονιμότητας	1,33	1,4	1,46	1,52	1,58	1,64
Καθαρή μετανάστευση ως % πληθυσμού	-02	0	0,1	0,1	0,1	0,1
Συνολο πληθυσμού (εκατομμύρια)	10,5	9,9	9,4	8,9	8,3	7,7
<i>Μακροοικονομικές παραδοχές</i>						
Δυνητική πραγματική αύξηση ΑΕΠ	-0,3	0,5	0,8	1,1	1,3	1,2

Ρυθμός αύξησης παραγωγικότητας εργασίας	-0,4	0,8	1,6	1,9	1,7	1,5
Συνολική παραγωγικότητα συντελεστών παραγωγής	0	0,5	1	1,2	1,1	1
Ενταση κεφαλαίου	-0,3	0,3	0,5	0,7	0,6	0,5

Πηγή: 2018 Ageing Report

Αναφορικά με μη-συνταξιοδοτικές δαπάνες σχετιζόμενες με την ηλικία, οι προβολές του 2018 Ageing Report δείχνουν μία μέτρια αύξηση από 8,4% σε 8,9% του ΑΕΠ στο διάστημα 2020-2070. Αυτό το αποτέλεσμα οφείλεται πρωτίστως στην προβλεπόμενη αύξηση της δαπάνης φροντίδας υγείας από 5,1% σε 6,2% του ΑΕΠ, ενώ οι δαπάνες παιδείας προβλέπεται να μειώνονται από 3% σε 2,4% του ΑΕΠ στο μακροχρόνιο ορίζοντα.

4.2 Επικαιροποιημένες προβολές συνταξιοδοτικής δαπάνης

Οι κύριες διαφορές μεταξύ των επικαιροποιημένων συνταξιοδοτικών προβολών και εκείνων που περιλαμβάνονται στο Ageing Report 2018 περιγράφονται παρακάτω:

- Καταργούνται οι διατάξεις περί μείωσης των καταβαλλόμενων μέχρι 13.05.2016 κύριων συντάξεων. Η καταργούμενη διάταξη προέβλεπε ότι “οι προσωπικές διαφορές που αντιστοιχούν σε κύριες συντάξεις με μικρότερο ποσό σύμφωνα με τους νέους κανόνες εξαλείφονται ολικώς ή μερικώς το 2019. Η μείωση της σύνταξης δεν μπορεί να υπερβαίνει το 18% της καταβαλλόμενης σύνταξης (σύμφωνα με τους παλιούς κανόνες)”. Ωστόσο, παραμένει η αρχική πρόβλεψη ότι οι προσωπικές διαφορές αυτής της κατηγορίας συντάξεων συμψηφίζονται με μελλοντική αναπροσαρμογή των συντάξεων αρχίζοντας από το 2023 και μετά.
- Καταργούνται οι διατάξεις περί μείωσης των καταβαλλόμενων επικουρικών συντάξεων. Η καταργούμενη διάταξη προέβλεπε ότι “οι εναπομείνουσες προσωπικές διαφορές των επικουρικών συντάξεων (για τις περιπτώσεις που το άθροισμα των συντάξεων – κύριας και επικουρικής – είναι μικρότερο από € 1.300) εξαλείφονται ολικώς ή μερικώς το 2019. Η μείωση της σύνταξης δεν μπορεί να υπερβαίνει το 18% της καταβαλλόμενης σύνταξης (σύμφωνα με τους παλιούς κανόνες)”.
- Το ποσοστό εισφοράς για κύρια σύνταξη των αυτοαπασχολούμενων ορίζεται σε 13,33% από 1.1.2019 (αντί για 20% που εφαρμοζόταν ως 31.12.2018) επί του ετήσιου εισοδήματος από την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας κατά το προηγούμενο φορολογικό έτος.
Η μηνιαία εισφορά (13,33% x μηνιαίου εισοδήματος) δεν μπορεί να υπολείπεται του 20% του βασικού μισθού. Λόγω της αύξησης του βασικού μισθού από 1.2.2019 (από € 586,08 σε € 650,00), η κατώτατη εισφορά ορίζεται σε € 130,00 (20% x € 650,00), αντί για το ποσό των € 117,22 (20% x € 586,08).
Επίσης, η μηνιαία εισφορά δεν μπορεί να υπερβαίνει το 13,33% του 10πλάσιου του βασικού μισθού. Λόγω της αύξησης του βασικού μισθού από 1.2.2019, η μέγιστη εισφορά ορίζεται σε € 866,45 (13,33% x € 6.500,00), αντί για το ποσό των € 781,25 (13,33% x € 5.860,80).
- Το ποσοστό εισφοράς για κύρια σύνταξη των αγροτών ορίζεται σε 12% για το έτος 2019, 12,67% για το έτος 2020, 13% για το έτος 2021 and 13,33% από το έτος 2022 και μετά (αντί για 18%, 19%, 19,5% and 20% αντίστοιχα), υπολογιζόμενου επί του ετήσιου εισοδήματος από την άσκηση της αγροτικής δραστηριότητας κατά το προηγούμενο φορολογικό έτος. Το ως άνω εισόδημα δεν μπορεί να υπολείπεται του 70% του βασικού

μισθού ή να υπερβαίνει το 10πλάσιο αυτού. Λόγω της αύξησης του βασικού μισθού από 1.2.2019, η ελάχιστη μηνιαία βάση υπολογισμού διαμορφώνεται σε € 455,00 (70% x € 650,00) αντί για € 410,26 έως 31.1.2019 (70% x € 586,08) και η ανώτατη μηνιαία βάση υπολογισμού σε € 6.500,00 (10 x € 650,00) αντί για € 5.860,80 έως 31.1.2019.

Η μηνιαία εισφορά δεν μπορεί να υπολείπεται:

- από 1.2.2019 έως το τέλος του έτους, του ποσού των € 81,90 (18% x € 455,00)
- από 1.1.2020 έως το τέλος του έτους, του ποσού των € 86,45 (19% x € 455,00)
- από 1.1.2021 έως το τέλος του έτους, του ποσού των € 88,73 (19,5% x € 455,00)
- από 1.1.2022 και εφεξής, του ποσού των € 91,00 (20% x € 455,00)

Η ανώτατη μηνιαία εισφορά δεν μπορεί να υπερβαίνει:

- από 1.2.2019 έως το τέλος του έτους, το ποσό των € 780,00 (12% x € 6.500,00)
- από 1.1.2020 έως το τέλος του έτους, το ποσό των € 823,55 (12,67% x € 6.500,00)
- από 1.1.2021 έως το τέλος του έτους, το ποσό των € 845,00 (13% x € 6.500,00)
- από 1.1.2022 και εφεξής, το ποσό των € 866,45 (13,33% x € 6.500,00)

5. Από 1.1.2019 οι συντάξιμες αποδοχές των αυτοαπασχολουμένων και των αγροτών (ασφαλισμένοι των άρθρων 39 και 40 του νόμου 4387/2016) ορίζονται ως το ποσό που αντιστοιχεί σε μηνιαίο ασφαλιστέο εισόδημα που προκύπτει λαμβάνοντας υπόψη τις καταβληθείσες εισφορές για κάθε μήνα ασφάλισης και ποσοστό εισφοράς 20% (δηλ. Συντάξιμες Αποδοχές = [Καταβληθείσες εισφορές] / 20%).
6. Τροποποιείται η βάση υπολογισμού της ασφαλιστικής εισφοράς υπέρ επικουρικής ασφάλισης, από την 1.1.2017 και εφεξής για τους αυτοαπασχολούμενους και τους ελεύθερους επαγγελματίες και από την 1.1.2019 για τους έμμισθους δικηγόρους, η οποία είναι ίση με τον κατώτατο βασικό μισθό, όπως εκάστοτε ισχύει.
7. Χορηγείται κατώτατο ποσό σύνταξης λόγω θανάτου υπό προϋποθέσεις, το οποίο ορίζεται ως το πλήρες ποσό της εθνικής σύνταξης για 20 χρόνια ασφάλισης, ήτοι 384 € ή, στην περίπτωση θανάτου ασφαλισμένων με 15 χρόνια ασφάλισης € 360 μηνιαίως.
8. Νέος τρόπος υπολογισμού του ΑΚΑΓΕ και εισφορών υγείας (παρακρατηθέντα ποσά από τις συντάξεις). Η ετήσια μικτή συνταξιοδοτική δαπάνη περιλαμβάνει τις εισφορές ΑΚΑΓΕ και υγείας. Το ΑΚΑΓΕ υπολογιζόταν επί της μικτής σύνταξης. Η εισφορά υγείας υπολογιζόταν επί της σύνταξης εξαιρουμένων του ΑΚΑΓΕ και των περικοπών των νόμων 2010-2012.

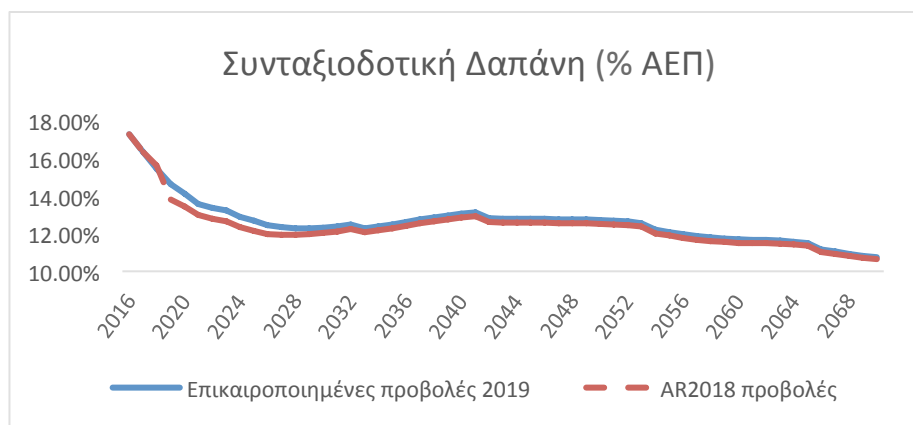
Από 1.1.2019 όλες οι συντάξεις υπολογίζονται σύμφωνα με το νόμο 4387/2016 (συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση). Λαμβάνοντας υπόψη την §1 του άρθρου 27 του νόμου 4584/2018, από 1.1.2019 το ΑΚΑΓΕ υπολογίζεται επί της σύνταξης που προκύπτει από τον νόμο 4387/2016 (εθνική σύνταξη + ανταποδοτικό τμήμα της σύνταξης).

Σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία, οι εισφορές ΑΚΑΓΕ και υγείας θα μειωθούν, αφού η βάση υπολογισμού από 1.1.2019 είναι χαμηλότερη από τη βάση που χρησιμοποιείτο έως 31.12.2018. Αυτή η μείωση έχει επίπτωση στην ετήσια μικτή συνταξιοδοτική δαπάνη.

Το Γράφημα 3 δείχνει την εξέλιξη της συνταξιοδοτικής δαπάνης λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω αλλαγές σε σύγκριση με την συνταξιοδοτική δαπάνη που περιλαμβάνεται στο AR2018. Σε σχέση με τις προβολές του AR2018, η επικαιροποίηση οδηγεί σε οριακά

υψηλότερη συνταξιοδοτική δαπάνη που μακροχρόνια εκμηδενίζεται. Συγκεκριμένα, η διαφορά μεταξύ των δύο προβολών βρίσκεται στο 0,71% του ΑΕΠ για το 2020 και μειούται σε μόλις 0,14% του ΑΕΠ έως το 2070, οπότε και συνάγεται ότι προκύπτει μία αμελητέα επίδραση των παραπάνω αλλαγών στην μακροχρόνια βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος.

Γράφημα 3: Εξέλιξη συνταξιοδοτικής δαπάνης στις προβολές του 2018 Ageing Report και στις επικαιροποιημένες προβολές

Τα κύρια αποτελέσματα της ανάλυσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 12 και δείχνουν μία σημαντική μείωση της τάξης των 2,87 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ στη σχετιζόμενη με την ηλικία δαπάνη στο διάστημα 2020-2070, προερχόμενη κυρίως από την πτωτική πορεία της συνταξιοδοτικής δαπάνης που προβλέπεται να πλησιάζει μακροχρόνια το 10% του ΑΕΠ από μία τιμή του 17,3% του ΑΕΠ το 2016 και 14,1% του ΑΕΠ το 2020. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι οι μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα τα προηγούμενα έτη στο συνταξιοδοτικό σύστημα μπορούν να εξασφαλίσουν μακροχρόνια βιωσιμότητα ακόμα και στο πλαίσιο των πολύ δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων, οι οποίες υποθέτουν μία μείωση της μερίδας του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας της τάξεως των 10 ποσοστιαίων μονάδων στο διάστημα 2020-2070, στο επίπεδο του 53,8% του συνολικού πληθυσμού το 2070.

Πίνακας 12: Αποτελέσματα μακροχρόνιας ανάλυσης βιωσιμότητας

	2020	2030	2040	2050	2060	2070
Συνολικές δαπάνες	44,35%	41,64%	42,49%	42,66%	41,85%	40,67%
<i>Εκ της οποίας δαπάνη σχετιζόμενη με την ηλικία</i>	22,51%	20,61%	21,46%	21,63%	20,82%	19,64%
<i>Εκ της οποίας συνταξιοδοτική δαπάνη</i>	14,11%	12,31%	13,06%	12,73%	11,72%	10,74%
Συνολικά έσοδα	45,43%	44,71%	44,66%	44,61%	44,57%	44,61%
<i>Εκ των οποίων συνταξιοδοτικές εισφορές</i>	7,36%	7,65%	7,59%	7,54%	7,51%	7,55%

Πηγή: Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Υπουργείο Οικονομικών

Οι προβλέψεις για το σύνολο των εσόδων και δαπανών ως προς το ΑΕΠ βασίζονται στην υπόθεση ότι οι μεταβολές αυτών των μεγεθών μετά τον χρονικό ορίζοντα του Προγράμματος Σταθερότητας οφείλονται αποκλειστικά στις προβλεπόμενες μεταβολές των δαπανών που σχετίζονται με τη γήρανση του πληθυσμού και στις προβλεπόμενες μεταβολές των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές. Προκειμένου να διευκολυνθεί η σύγκριση με τις μακροπρόθεσμες προβλέψεις που έχουν υιοθετηθεί από την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, έχουν χρησιμοποιηθεί οι ίδιες παραδοχές για την εξέλιξη του ΑΕΠ στις οποίες είχε βασιστεί και το Ageing Report 2018. Ως εκ τούτου, οι προβλέψεις που περιλαμβάνονται στον πίνακα 12 για τα συνολικά έσοδα και τις δαπάνες ως προς το ΑΕΠ διαφέρουν ελαφρώς από τις αντίστοιχες προβλέψεις του μεσοπρόθεσμου σεναρίου του Προγράμματος Σταθερότητας. Πρέπει να τονιστεί ότι, λόγω του μηχανιστικού χαρακτήρα αυτών των προβλέψεων και του γεγονότος ότι η περίοδος που καλύπτεται υπερβαίνει κατά πολύ τον χρονικό ορίζοντα πολιτικής του προγράμματος σταθερότητας, οι τιμές που περιλαμβάνονται στον πίνακα 12 για τα συνολικά έσοδα και τις δαπάνες δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως προβλέψεις.

5. Ποιότητα των Δημόσιων Οικονομικών

Πέρα από τη σημαντική δημοσιονομική προσπάθεια, η οποία έχει σημειωθεί με επιτυχία από την Ελλάδα την τελευταία δεκαετία κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν και στον τομέα της Διαχείρισης Δημόσιων Οικονομικών (PFM), συμβάλλοντας έτσι στον καλύτερο δημοσιονομικό προγραμματισμό και στην παρακολούθηση και ενίσχυση της διαφάνειας και αξιοπιστίας των δημοσιονομικών δεδομένων. Η συνεχιζόμενη υλοποίηση των υπό εξέλιξη έργων αναμένεται να εξασφαλίσει την επίτευξη περαιτέρω στόχων τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μεσοπρόθεσμα.

Στις αδυναμίες που έπρεπε να αντιμετωπιστούν στον τομέα της δημοσιονομικής διαχείρισης περιλαμβάνονταν, μεταξύ άλλων, ο κατακερματισμός δραστηριοτήτων, η υπέρ-κεντροποίηση των διαδικασιών προϋπολογισμού, οι αλληλοεπικαλύψεις στις διαδικασίες ελέγχου που διενεργούνταν από διάφορους ελεγκτικούς φορείς, το χαμηλό επίπεδο λογοδοσίας και η έλλειψη πλαισίου πολυετούς δημοσιονομικού σχεδιασμού. Οι κυριότερες μεταρρυθμίσεις Διαχείρισης Δημόσιων Οικονομικών (PFM) εστιάζονται στο πλαίσιο κατάρτισης του Προϋπολογισμού, τις δημοσιονομικές αναφορές, τη διαχείριση των ταμειακών διαθεσίμων, τη λογιστική, τις διαδικασίες πληρωμών καθώς και σε διάφορες θεσμικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω μαζί με τα υπό εξέλιξη έργα μεταρρυθμίσεων.

Μεσοπρόθεσμη Δημοσιονομική Στρατηγική

Θεσμοθετήθηκε το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) με χρονικό ορίζοντα 4 ετών (συμπεριλαμβανομένου του έτους του προϋπολογισμού), στο οποίο περιγράφεται η μεσοπρόθεσμη οικονομική πολιτική της κυβέρνησης με έμφαση στον δημοσιονομικό προγραμματισμό. Το ΜΠΔΣ περιλαμβάνει το σενάριο βάσης (σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής) καθώς και το σενάριο μετά μέτρων (σενάριο με αλλαγή πολιτικής), το οποίο περιλαμβάνει τις απαραίτητες δημοσιονομικές παρεμβάσεις προκειμένου να εκπληρωθούν οι δημοσιονομικοί στόχοι της υπό εξέταση περιόδου. Τα δύο πρώτα χρόνια είναι δεσμευτικά σε κυλιόμενη βάση. Το ΜΠΔΣ θέτει ανώτατα όρια (οροφές) εξόδων ανά Υπουργείο καθώς και δημοσιονομικούς στόχους για τους ΟΤΑ και τα Νομικά Πρόσωπα και περιλαμβάνει αναλυτικούς πίνακες ανά υποτομέα, τις ετήσιες αποδόσεις των δημοσιονομικών παρεμβάσεων καθώς και μια συγκεντρωτική εικόνα για την ενοποιημένη Γενική Κυβέρνηση.

Δημοσιονομικές Αναφορές

Από το 2010 έχουν γίνει σημαντικά βήματα στη βελτίωση των δημοσιονομικών αναφορών. Εκδίδονται δύο μηνιαίες αναφορές: η μία περιλαμβάνει δεδομένα για την εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού, ενώ η άλλη παρέχει στοιχεία για το σύνολο της Γενικής Κυβέρνησης σε ενοποιημένη ταμειακή βάση, μαζί με τα δεδομένα για τις ληξιπρόθεσμες οφειλές των φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Τα παραπάνω αποτελούν ένα ολοκληρωμένο σύνολο δεδομένων που επιτρέπουν μια αυστηρή δημοσιονομική παρακολούθηση έγκαιρα και σε μεγαλύτερη συχνότητα από αυτή που απαιτεί η Οδηγία 2011/85/ΕΕ. Με παρόμοιο τρόπο η δημοσιονομική παρακολούθηση έχει ενισχυθεί σημαντικά από την εισαγωγή

μητρώων δεσμεύσεων σε όλους τους φορείς Γενικής Κυβέρνησης, τα οποία παρακολουθούν τη μηνιαία εξέλιξη των υποχρεώσεων προς τρίτους, την ωρίμανσή τους και τη συνολική διαδικασία πληρωμής στα διάφορα στάδιά της.

Μηχανισμοί παρακολούθησης

Το νομικό πλαίσιο έχει ενισχυθεί σημαντικά σε ό,τι αφορά τους μηχανισμούς για την παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού των Νομικών Προσώπων, των ΔΕΚΟ και των ΟΤΑ. Οι φορείς με προϋπολογισμό άνω των 10 εκατομμυρίων ευρώ παρακολουθούνται και εκδίδεται τριμηνιαίο δελτίο, το οποίο συγκρίνει την εκτέλεση του προϋπολογισμού έναντι των στόχων που είχαν τεθεί αρχικά. Για αποκλίσεις άνω του 10% απαιτείται αιτιολόγηση και διορθωτικές ενέργειες, ενώ μπορεί να επιβληθούν κυρώσεις. Ιδιαίτερα για τους ΟΤΑ υπάρχει ένας ξεχωριστός μηχανισμός με τη μορφή του Παρατηρητηρίου ΟΤΑ, διά του οποίου η απόκλιση από τους στόχους για δύο συνεχόμενα τρίμηνα μπορεί να οδηγήσει σε υποχρεωτικό Πρόγραμμα Εξυγίανσης. Σε περίπτωση ένταξης σε πρόγραμμα εξυγίανσης, οι ΟΤΑ είναι υποχρεωμένοι, μεταξύ άλλων, να αυξήσουν τα ίδια έσοδά τους, να περιορίσουν τις δαπάνες και να αναστείλουν τις προσλήψεις.

Διαχείριση Ταμειακών Διαθεσίμων

Το πλαίσιο διαχείρισης των ταμειακών διαθεσίμων βελτιώθηκε σημαντικά, δεδομένης της προηγούμενης διασποράς των λογαριασμών σε πολλές διαφορετικές εμπορικές τράπεζες και την ύπαρξη αδρανών χρηματικών διαθεσίμων, για τα οποία δεν μπορούσε να γίνει η κατάλληλη διαχείριση σε κεντρικό επίπεδο ώστε να διευκολυνθούν οι διαδικασίες χρηματοδοτικού σχεδιασμού. Περίπου 2.000 λογαριασμοί του Δημοσίου σε εμπορικές τράπεζες έκλεισαν κατά την περίοδο 2014-2016 και τα αποθεματικά τους μεταφέρθηκαν στον Ενιαίο Λογαριασμό Θησαυροφυλακίου (ΕΛΘ). Όσον αφορά τους φορείς της Κεντρικής και της Γενικής Κυβέρνησης, το μεγαλύτερο μέρος των διαθεσίμων τους μεταφέρθηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος και είναι διαθέσιμα για τη διαχείριση της ρευστότητας διαμέσου συμφωνιών επαναγοράς μεταξύ της Τράπεζας της Ελλάδος και του Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Ο.Δ.ΔΗ.Χ.). Τα μέτρα αυτά οδήγησαν σε σημαντική αύξηση της ρευστότητας της Γενικής Κυβέρνησης στην οποία μπορεί να έχει πρόσβαση το κράτος, καθώς και στην αποτελεσματικότερη διαχείρισή της, η οποία μειώνει τις χρηματοδοτικές ανάγκες του κράτους.

Τα επόμενα βήματα στο πλαίσιο της εν λόγω μεταρρύθμισης, τα οποία έχουν ήδη ξεκινήσει να υλοποιούνται, περιλαμβάνουν τη μεταφορά των υπόλοιπων λογαριασμών που τηρούνται σε εμπορικές τράπεζες, την εισαγωγή τακτικών προβλέψεων ταμειακών ροών από τους μεγαλύτερους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και την τακτική παρακολούθηση των ταμειακών διαθεσίμων των φορέων στις εμπορικές τράπεζες από το Υπουργείο Οικονομικών.

Διαδικασία πληρωμών – Εκκαθάριση Ληξιπρόθεσμων οφειλών

Έχουν γίνει σημαντικά βήματα για τη σταδιακή αναδιοργάνωση ολόκληρης της διαδικασίας πληρωμών, η οποία χαρακτηριζόταν από σημαντικές καθυστερήσεις και αλληλοεπικάλυψη ενεργειών, μέσω της εισαγωγής των ηλεκτρονικών πληρωμών από το 2015 και μετέπειτα και μέσω της σταδιακής εξάλειψης των προληπτικών ελέγχων στις δημόσιες δαπάνες. Η τελευταία φάση αυτής της σειράς μεταρρυθμίσεων ήταν η μεταφορά των σχετικών αρμοδιοτήτων στις Οικονομικές Υπηρεσίες των Υπουργείων, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1.1.2017.

Η ύπαρξη καθυστερήσεων στις πληρωμές, που οδηγεί στη συσσώρευση υποχρεώσεων και ληξιπρόθεσμων οφειλών, αποτελούσε μια παραδοσιακή ανεπάρκεια στην διαχείριση δημόσιων οικονομικών. Οι διαρθρωτικοί λόγοι περιλάμβαναν τη δυσκίνητη διαδικασία πληρωμών που περιγράφηκε παραπάνω, την έλλειψη ή εσφαλμένη κατανομή του προσωπικού στους διάφορους φορείς και την περιοδικότητα εκταμίευσης της κρατικής επιχορήγησης, ενώ η κατάσταση επιδεινώθηκε δραστικά όταν σημαντικοί περιορισμοί ρευστότητας –εξαιτίας της κρίσης– ήρθαν να προστεθούν στα διαρθρωτικά ζητήματα.

Το αποτέλεσμα ήταν ο όγκος των ληξιπρόθεσμων οφειλών να φτάσει σε υπερβολικά επίπεδα και κατέστη αναγκαία η υλοποίηση δύο προγραμμάτων για την εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών: το πρώτο το 2013-2014 και το δεύτερο από τον Ιούλιο του 2016 και μετέπειτα. Η εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών που έχει εκπληρωθεί μέχρι τώρα δεν βασίστηκε μόνο στη χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM), αλλά και στην αυξανόμενη χρήση ιδίων πόρων, καταδεικνύοντας τόσο τη βελτιωμένη κατάσταση των δημόσιων οικονομικών όσο και την ισχυρή δέσμευση για περιορισμό των ληξιπρόθεσμων οφειλών από τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης.

Ανεξάρτητοι εθνικοί δημοσιονομικοί θεσμοί

Στο πλαίσιο της δημοσιονομικής εποπτείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης δίνεται μεγάλη σημασία στην αξιοπιστία των μακροοικονομικών προβλέψεων στις οποίες βασίζονται και οι εκτιμήσεις του προϋπολογισμού. Αυτές πρέπει να παράγονται ή να υιοθετούνται από ανεξάρτητους εγχώριους θεσμούς, προκειμένου να εξασφαλιστεί η διαφάνεια και η ακρίβεια των στοιχείων.

Στην Ελλάδα έχουν δημιουργηθεί δύο ανεξάρτητοι δημοσιονομικοί θεσμοί. Ο πρώτος είναι το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή (ΓΠΚΒ), το οποίο συστάθηκε το 2010. Το ΓΠΚΒ αναφέρεται στον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων και η λειτουργία του καθορίζεται από Ειδικό Κανονισμό. Οι αρμοδιότητες του ΓΠΚΒ περιλαμβάνουν την παρακολούθηση της εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, την ανάλυση και αξιολόγηση των προβλέψεων του προϋπολογισμού, την παροχή βοήθειας σε σχετιζόμενες Επιτροπές της Βουλής και την υποβολή αναφορών για την τήρηση των μεσοπρόθεσμων δημοσιονομικών στόχων.

Ο δεύτερος ανεξάρτητος θεσμός είναι το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο (ΕΔΣ), το οποίο συστάθηκε το 2014 ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή, υπεύθυνη για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων καθώς και τη συμμόρφωση στους δημοσιονομικούς κανόνες που έχουν τεθεί

με σκοπό την εκπλήρωση των μεσοπρόθεσμων δημοσιονομικών στόχων. Ειδικότερα, το ΕΔΣ αξιολογεί τις μακροοικονομικές προβλέψεις στις οποίες στηρίζονται τόσο ο Κρατικός Προϋπολογισμός όσο και το ΜΠΔΣ, τις δημοσιονομικές εκτιμήσεις που συμπεριλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό ή στο ΜΠΔΣ, τους δημοσιονομικούς στόχους που τίθενται τα χρόνια του ΜΠΔΣ και την υλοποίηση των σχετιζόμενων πολιτικών. Επιπλέον, το ΕΔΣ παρακολουθεί τη συμμόρφωση με τους αριθμητικούς δημοσιονομικούς κανόνες που περιλαμβάνονται στο εθνικό δημοσιονομικό πλαίσιο ώστε να επιτευχθεί ο μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος. Το ΕΔΣ δημοσιεύει τουλάχιστον δύο φορές το χρόνο (ταυτόχρονα με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο) μια Έκθεση, στην οποία εξηγεί τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων του σχετικά με τις μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις, τους δημοσιονομικούς στόχους και τα δημοσιονομικά αποτελέσματα (σύμφωνα με την Οδηγία 2011/85/ΕΕ και τους Κανονισμούς 473/2013 και 1466/97).

Λογιστικό Σχέδιο

Μια σημαντική υπό εξέλιξη μεταρρύθμιση είναι το νέο Λογιστικό Σχέδιο, το οποίο αποσκοπεί στην εφαρμογή για όλους τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης κοινών κανόνων οικονομικής διοικητικής και λειτουργικής ταξινόμησης των συναλλαγών τους. Το νέο Λογιστικό Σχέδιο θα αντικαταστήσει τα διαφορετικά λογιστικά σχέδια που ισχύουν σήμερα για το κράτος, τα ασφαλιστικά ταμεία, τα νοσοκομεία, τους ΟΤΑ και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Η οικονομική ταξινόμηση του νέου Λογιστικού Σχεδίου έχει ήδη ολοκληρωθεί και, μαζί με τη νέα διοικητική ταξινόμηση για το Κράτος, είναι ήδη σε ισχύ και παρουσιάστηκε στον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2019. Παράλληλα το Υπουργείο Οικονομικών εργάζεται για τη λειτουργική ταξινόμηση των κυβερνητικών δράσεων, η οποία θα αποτελέσει και μια στέρεα βάση για τη μετάβαση στον Προϋπολογισμό Επιδόσεων (Performance Budgeting), καθώς και για τους νέους λογιστικούς κανόνες και τη σταδιακή επέκταση της μεταρρύθμισης στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης.

Η υιοθέτηση του νέου Λογιστικού Σχεδίου θα ενισχύσει τη διαφάνεια των δημοσιονομικών αναφορών και των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ενώ η χρήση ενιαίας οικονομικής ταξινόμησης τόσο για τον προϋπολογισμό όσο και για τη λογιστική θα καταστήσει τις πληροφορίες πιο κατανοητές σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, παρέχοντας ένα κοινό σημείο αναφοράς.

Επισκόπηση δαπανών

Από το 2012 έως το 2017 έχουν διενεργηθεί τρεις επισκοπήσεις δαπανών. Η πρώτη επισκόπηση έγινε το 2012 και κάλυψε το σύνολο της Γενικής Κυβέρνησης και είχε κυρίως ως αποτέλεσμα την οριζόντια μείωση δημόσιων δαπανών. Η δεύτερη επισκόπηση διενεργήθηκε το 2014 και εστιάστηκε σε έξι υπουργεία, ενώ η τρίτη επισκόπηση πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις (μία πιλοτική και μία πλήρους κλίμακας φάση) το 2016-17 και αφορούσε ολόκληρη τη Γενική Κυβέρνηση.

Η πραγματοποίηση των επισκοπήσεων δαπανών κρίθηκε απαραίτητη τόσο εξαιτίας της γενικής ανάγκης για εξορθολογισμό των δαπανών σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, όσο και ως μια προσπάθεια αντιστάθμισης των ανεπαρκειών που σχετίζονταν με την οριζόντια περικοπή δαπανών στο πλαίσιο των προγραμμάτων προσαρμογής της χώρας. Επιπλέον τα

αποτελέσματα και οι προτεινόμενες δράσεις που αναδύονται μέσα από τις επισκοπήσεις δαπανών μπορούν να αποτελέσουν τη βάση ανάλυσης, ανάλογα με τις επικρατούσες δημοσιονομικές συνθήκες, είτε για την πραγματοποίηση εξοικονομήσεων, είτε για την επιθυμητή μεταφορά πόρων από σχετικά μη αποδοτικές και χαμηλής προτεραιότητας δράσεις προς δράσεις που αφορούν στην ενδυνάμωση του πλαισίου κοινωνικής προστασίας και μείωσης της φορολογικής επιβάρυνσης των πολιτών.

Από τον Ιανουάριο 2018 έχει δημιουργηθεί μια μόνιμη δομή στο Υπουργείο Οικονομικών, η οποία είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση των επισκοπήσεων δαπανών για τους φορείς Γενικής Κυβέρνησης σε τακτική –και όχι ad hoc– βάση, βασιζόμενη στη συσσωρευμένη εμπειρία και τεχνογνωσία που έχουν αναπτυχθεί από τις επισκοπήσεις, οι οποίες έχουν ήδη διενεργηθεί. Η λειτουργία της νέας μονάδας θα εξασφαλίσει την επαρκή παρακολούθηση (follow-up) των δημοσιονομικών εξοικονομήσεων που απορρέουν από τις επισκοπήσεις και τη συνέχιση της προσπάθειας για αύξηση της αποδοτικότητας των δημόσιων δαπανών.

Το 2018 ξεκίνησε μία πιο στοχευμένη επισκόπηση δαπανών σε τρία Υπουργεία (Υγείας, Πολιτισμού και Υποδομών) και στους εποπτευόμενους φορείς τους. Συστάθηκαν διϋπουργικές ομάδες εργασίας ώστε να εντοπιστούν οι δαπάνες χαμηλής αποδοτικότητας και να καθοριστούν δείκτες για την παρακολούθηση των προτεινόμενων δράσεων. Η επισκόπηση συνεχίζεται και το 2019 με την προσθήκη του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης.

Προϋπολογισμός Επιδόσεων

Ο προϋπολογισμός στην Ελλάδα καταρτίζεται και παρουσιάζει τις συναλλαγές με βάση μόνο την οικονομική ταξινόμηση αυτών. Ως αποτέλεσμα η συστηματική πληροφόρηση για την αποδοτικότητα των διαθέσιμων πόρων που αναλώνονται στις διάφορες περιοχές πολιτικής είναι περιορισμένη.

Αν και στο παρελθόν έχουν γίνει κάποια βήματα προς την εισαγωγή ενός πλαισίου Προϋπολογισμού Επιδόσεων, η έλευση της οικονομικής κρίσης οδήγησε σε αλλαγή των προτεραιοτήτων. Παρ' όλα αυτά, τα οφέλη από μία τέτοια μεταρρύθμιση δεν έχουν αμφισβητηθεί και οι πρόσφατες αποφάσεις εστιάζουν στην υλοποίησή της και στη δημιουργία μόνιμης μονάδας που θα είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή της. Ως αποτέλεσμα, έχει δημιουργηθεί μια νέα μονάδα στο Υπουργείο Οικονομικών με αρμοδιότητα να σχεδιάσει και να υλοποιήσει την εισαγωγή του Προϋπολογισμού Επιδόσεων τόσο για το Κράτος όσο και για τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, συντονίζοντας όλες τις απαραίτητες δράσεις.

Η αλλαγή στο σύστημα της κατάρτισης του προϋπολογισμού και της παρακολούθησης της εκτέλεσής του σχεδιάζεται να υλοποιηθεί σε δύο στάδια τα επόμενα πέντε χρόνια. Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει την παρουσίαση του Προϋπολογισμού βάσει δομής προγραμμάτων, παράλληλα με την υπάρχουσα μορφή, από το έτος 2022. Το δεύτερο στάδιο αναφέρεται στην προετοιμασία (το 2023) και την εκτέλεση του προϋπολογισμού επιδόσεων για το έτος 2024, βασισμένου στην επιτυχημένη εφαρμογή της λογιστικής μεταρρύθμισης.

Παράρτημα Ι: Πίνακες Προγράμματος Σταθερότητας

Πίνακας 1α: Μακροοικονομικές προοπτικές

	Κωδικός ESA	2018	2018	2019	2020	2021	2022
		Επίπεδο	Ρυθμός Μεταβολής				
1. Πραγματικό ΑΕΠ	B1*g	190817	1,9	2,3	2,3	2,1	2
2. Ονομαστικό ΑΕΠ	B1*g	184714	2,5	3,4	3,8	3,7	3,7
Συνιστώσες πραγματικού ΑΕΠ							
3. Ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη	P.3	129856	1,1	1	1,2	1,2	1,2
4. Δημόσια καταναλωτική δαπάνη	P.3	39635	-2,5	1,6	0,6	0,4	0,4
5. Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	P.51	21292	-12,2	3,9	12,9	8	7,8
6. Μεταβολή αποθεμάτων και αποκτήσεις μείον διαθέσιμες τιμαλφών (% του ΑΕΠ)	P.52 + P.53	2537	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2
7. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	P.6	64949	8,7	5,9	5,4	3,8	3,3
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	P.7	67452	4,2	3,5	5,7	3,3	3,1
Συνεισφορά στην αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ							
9. Τελική εγχώρια ζήτηση		-2572	-1,4	1,5	2,4	1,9	1,9
10. Μεταβολή αποθεμάτων και αποκτήσεις μείον διαθέσιμες τιμαλφών	P.52 + P.53	3690	2	0	0	0	0
11. Εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	B.11	2503	1,3	0,8	-0,1	0,2	0,1

Πίνακας 1β: Εξέλιξη τιμών

	2018	2018	2019	2020	2021	2022
	Επίπεδο	Ρυθμός Μεταβολής				
1. Αποπληθωριστής ΑΕΠ	96,8	0,6	1,1	1,4	1,6	1,7
2. Αποπληθωριστής ιδιωτικής κατανάλωσης	96,7	0,3	0,9	1,3	1,5	1,7
3. Εν.ΔΤΚ	101,9	0,8	0,9	1,3	1,5	1,7
4. Αποπληθωριστής δημόσιας κατανάλωσης	89,2	1,6	0,9	1,2	1,3	1,5
5. Αποπληθωριστής επενδύσεων	96,1	0,3	1,3	1,7	2	1,8
6. Αποπληθωριστής εξαγωγών (αγαθών και υπηρεσιών)	102,8	3,3	0,3	1	1,9	2
7. Αποπληθωριστής εισαγωγών (αγαθών και υπηρεσιών)	99,7	5,3	0	0,9	1,9	2

Πίνακας 1γ: Εξέλιξη αγοράς εργασίας

	Κωδικός ESA	2018	2018	2019	2020	2021	2022
		Επίπεδο	Ρυθμός Μεταβολής				
1. Απασχόληση, άτομα		4216,7	1,7	1,6	1,2	1	0,7
2. Απασχόληση, ώρες εργασίας		8539634,5	1,5	1,6	1,2	1	0,7
3. Ποσοστό ανεργίας (%)		914,5	19,3	17,8	16,5	15,3	14,2
4. Παραγωγικότητα εργασίας, άτομα		45,3	0,2	0,6	1,1	1,1	1,3
5. Παραγωγικότητα εργασίας, ώρες εργασίας		0	0,4	0,6	1,1	1,1	1,3
6. Αμοιβές εξαρτημένης εργασίας	D.1	61778	3,6	4,5	3,6	3,5	3,2
7. Μέση αμοιβή εξαρτημένης εργασίας		21723,1	1,3	2,4	2	2,3	2,4

Πίνακας 1δ: Τομεακά ισοζύγια

	Κωδικός ESA	2018	2019	2020	2021	2022
		% του ΑΕΠ				
1. Καθαρή ικανότητα χρηματοδότησης / δανειακές ανάγκες έναντι του εξωτερικού	B.9	0	1,3	1,8	1,9	2,5
εκ των οποίων						
- Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών		-0,3	0,7	0,7	0,9	1
- Ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων και μεταβιβάσεων		-0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
- Ισοζύγιο κεφαλαίων		0,4	0,5	0,9	0,9	1,4
2. Καθαρή ικανότητα χρηματοδότησης / δανειακές ανάγκες ιδιωτικού τομέα	B.9	-1,1	-0,3	0,7	0,7	0,8
3. Καθαρή ικανότητα χρηματοδότησης / δανειακές ανάγκες γενικής κυβέρνησης	EDP B.9	1,1	1,6	1,1	1,3	1,7
4. Στατιστική διαφορά		0	0	0	0	0

Πίνακας 2α: Δημοσιονομικές προοπτικές Γενικής Κυβέρνησης

	Κωδικός ESA	2018	2018	2019	2020	2021	2022
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα (EDP B.9) ανά υποτομέα		Επίπεδο	% του ΑΕΠ				
1. Γενική Κυβέρνηση	S.13	1991	1,1	1,6	1,1	1,3	1,7
2. Κεντρική Κυβέρνηση	S.1311	-861	-0,5	0,7	-0,1	0	0,5
3. Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση	S.1312						
4. Τοπική Αυτοδιοίκηση	S.1313	544	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
5. Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	S.1314	2308	1,2	0,8	1	1,1	1,1
Γενική Κυβέρνηση (S13)							
6. Συνολικά Έσοδα	TR	88625	48	47,8	45,9	45,1	44,2
7. Συνολικές Δαπάνες	TE	86635	46,9	46,2	44,8	43,8	42,5
8. Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	EDP B.9	1991	1,1	1,6	1,1	1,3	1,7
9. Τόκοι χρεωστικοί	EDP D.41	6159	3,3	3,1	2,9	2,9	2,9
10. Πρωτογενές αποτέλεσμα		8149	4,4	4,7	4	4,2	4,6
11. Μη επαναλαμβανόμενα και λοιπά προσωρινά μέτρα		-601	-0,3	0,7	0,2	0,1	0
Επιλεγμένες κατηγορίες εσόδων							
12. Σύνολο φόρων (12=12α+12β+12γ)		50010	27,1	26,4	25,8	25,5	25,3
12α. Φόροι επί παραγωγής και εισαγωγών	D.2	31570	17,1	16,7	16,3	16	15,8
12β. Φόροι εισοδήματος, περιουσίας κτλ.	D.5	18284	9,9	9,6	9,4	9,4	9,5
12γ. Κεφαλαιακοί φόροι	D.91	156	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
13. Ασφαλιστικές εισφορές	D.61	26241	14,2	13,8	13,5	13,2	12,8
14. Έσοδα περιουσίας	D.4	468	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
15. Λοιπά έσοδα		11906	6,4	7,2	6,3	6,1	5,8
16=6. Συνολικά Έσοδα	TR	88625	48	47,8	45,9	45,1	44,2
Φορολογική Επιβάρυνση (D.2+D.5+D.61+D.91-D.995)		76251	41,3	40,3	39,3	38,7	38,1
Επιλεγμένες κατηγορίες δαπανών							
17. Μισθοί + ενδιάμεση ανάλωση	D.1+P.2	29983	16,2	16,3	15,9	15,5	14,9
17α. Μισθοί	D.1	21818	11,8	11,6	11,3	11	10,6
17β. Ενδιάμεση ανάλωση	P.2	8165	4,4	4,7	4,6	4,5	4,3
18. Κοινωνικές παροχές (18=18α+18β)		38061	20,6	19,6	18,8	18,2	17,7
εκ των οποίων επιδόματα ανεργίας		1044	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5
18α. Κοινωνικές παροχές σε είδος	D.6311, D.63121, D.63131	3536	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
18β. Λοιπές κοινωνικές παροχές	D.62	34525	18,7	17,7	16,9	16,4	15,9

19=9. Τόκοι χρεωστικοί	EDP D.41	6159	3,3	3,1	2,9	2,9	2,9
20. Επιδοτήσεις	D.3	1616	0,9	1	0,9	0,9	0,9
21. Επενδυτικές δαπάνες	P.51	6093	3,3	3,9	4,1	4,3	4,1
22. Μεταβιβάσεις	D.9	2242	1,2	0,6	0,6	0,5	0,5
23. Λοιπές δαπάνες		2482	1,3	1,7	1,6	1,5	1,5
24=7. Συνολικές δαπάνες	TE	86635	46,9	46,2	44,8	43,8	42,5
Κατανάλωση Κυβέρνησης (ονομαστική)	P.3						

Πίνακας 2β: Σενάριο χωρίς αλλαγή πολιτικής

	2018	2018	2019	2020	2021	2022
	Επίπεδο	% του ΑΕΠ				
1. Συνολικά Έσοδα χωρίς αλλαγή πολιτικής	88625	48	47,8	46,2	45,3	44,5
2. Συνολικές Δαπάνες χωρίς αλλαγή πολιτικής	86635	46,9	46,2	44,8	43,8	42,5

Πίνακας 2γ: Ποσά που εξαιρούνται από τον υπολογισμό του κριτηρίου δαπανών

	2018	2018	2019	2020	2021	2022
	Επίπεδο	% του ΑΕΠ				
1. Δαπάνες κοινοτικών προγραμμάτων πλήρως αντικριζόμενες από κοινοτικά κονδύλια	2,105	1,1	1,9	1,6	1,6	1,3
1.α εκ των οποίων: επενδυτικές δαπάνες πλήρως αντικριζόμενες από κοινοτικά κονδύλια	2,086	1,1	1,9	1,6	1,6	1,3
2. Δαπάνη για επιδόματα ανεργίας - κυκλική συνιστώσα	302	0,2	0,1	0,1	0,1	0
3. Επίδραση παρεμβάσεων στο σκέλος των εσόδων	523	0,3	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1
4. Αύξηση εσόδων βάσει νόμου						

Πίνακας 3: Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης ανά λειτουργία

	Κωδικός COFOG	2017		2022	
		% του ΑΕΠ			
1. Γενικές δημόσιες υπηρεσίες	1	8,3		7,5	
2. Άμυνα	2	2,5		2,2	
3. Δημόσια τάξη και ασφάλεια	3	2,1		1,9	
4. Οικονομικές υποθέσεις	4	3,6		3,2	
5. Προστασία περιβάλλοντος	5	1,3		1,2	
6. Στέγαση και υποδομές κοινής ωφέλειας	6	0,2		0,2	
7. Υγεία	7	5,2		4,7	
8. Αναψυχή, πολιτισμός και θρησκεία	8	0,7		0,6	
9. Εκπαίδευση	9	3,9		3,5	
10. Κοινωνική προστασία	10	19,4		17,4	
11. Συνολικές δαπάνες (=στοιχείο7=23 του πίνακα 2)	TE	47,3		42,5	

Πίνακας 4: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

	Κωδικός ESA	2018					2021		2022	
		% του ΑΕΠ								
1. Ακαθάριστο χρέος		181,1	170,6	163,9	157,5	153,3				
2. Μεταβολή στο ποσοστό ακαθάριστου χρέους		5	-10,6	-6,7	-6,3	-4,2				
Συμβολή στη μεταβολή του ακαθάριστου χρέους										
3. Πρωτογενές αποτέλεσμα		4,4	4,7	4	4,2	4,6				
4. Τόκοι χρεωστικοί	EDP D.41	-3,3	-3,1	-2,9	-2,9	-2,9				
5. Λοιπές μεταβολές		-6	9	5,6	5,1	2,5				
εκ των οποίων:										
- Διαφορές ταμειακών - δεδουλευμένων										
- Καθαρή συσσώρευση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων		-6	9	5,6	5,1	2,5				

εκ των οποίων:						
- έσοδα αποκρατικοποιήσεων		-0,4	-0,2	-0,5	-0,1	-0,1
- Επίπτωση αποτίμησης και λοιπά		-5,6	9,2	6,1	5,1	2,5
Τεκμαρτό επιτόκιο χρέους		1,8	1,8	1,8	1,8	1,9
Άλλες σχετικές μεταβλητές						
6. Ρευστά χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία						
7. Καθαρό χρέος (7=1-6)						
8. Εξυπηρέτηση χρέους (υπάρχοντα ομόλογα) από το τέλος του προηγούμενου έτους		1,1	4,6	0,7	2,1	2,4
9. Ποσοστό χρέους σε ξένο νόμισμα		4	3,1	2,2	1,4	0,6
10. Μέση διάρκεια λήξεων		18,2	21,1	21	21	21

Πίνακας 5: Κυκλικές μεταβολές

	Κωδικός ESA	2018	2019	2020	2021	2022
		% του ΑΕΠ				
1. Αύξηση πραγματικού ΑΕΠ		1,9	2,3	2,3	2,1	2
2. Δημοσιονομικό αποτέλεσμα γενικής κυβέρνησης	EDP B.9	1,1	1,6	1,1	1,3	1,7
3. Τόκοι χρεωστικοί	EDP D.41	3,3	3,1	2,9	2,9	2,9
4. Μη επαναλαμβανόμενα και λοιπά προσωρινά μέτρα		-0,3	0,7	0,2	0,1	0
4.α εκ των οποίων στο σκέλος των εσόδων: Γενική Κυβέρνηση		0,5	0,7	0,2	0,1	0
4.β εκ των οποίων στο σκέλος των δαπανών: Γενική Κυβέρνηση		-0,8	0	0	0	0
5. Αύξηση Δυνητικού ΑΕΠ (%)		-0,8	-0,3	0	0,1	0,2
συνιστώσες:						
-εργασία		-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
-κεφάλαιο		-0,3	-0,1	0	0	0,1
- ολική παραγωγικότητα		-0,3	-0,1	0,1	0,2	0,2
6. Παραγωγικό κενό		-6	-3,8	-1,9	-1,3	-0,6
7. Κυκλική συνιστώσα του αποτελέσματος		-3,2	-2	-1	-0,7	-0,3

8. Κυκλικά προσαρμοσμένο αποτέλεσμα (2 - 7)		4,2	3,6	2,1	1,9	2,1
9. Κυκλικά προσαρμοσμένο πρωτογενές αποτέλεσμα (8 + 3)		7,6	6,7	5	4,8	5
10. Διαρθρωτικό αποτέλεσμα (8 - 4)		4,6	2,9	1,9	1,8	2

Πίνακας 7: Μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών

	2020	2030	2040	2050	2060
	% του ΑΕΠ				
Συνολικές Δαπάνες	44,4	41,6	42,5	42,7	41,9
Εκ των οποίων : δαπάνες σχετιζόμενες με την ηλικία	22,5	20,6	21,5	21,6	20,8
Συνταξιοδοτική δαπάνη					
Συντάξεις κοινωνικής ασφάλισης	14,1	12,3	13,1	12,7	11,7
Συντάξεις γήρατος και πρόωρες συντάξεις	11	9,4	10,3	10,2	9,4
Λοιπές συντάξεις (αναπηρίας, χηρείας)	3,2	2,9	2,8	2,6	2,4
Επαγγελματικές συντάξεις (εάν συμπεριλαμβάνονται στη Γενική Κυβέρνηση)					
Υγειονομική περίθαλψη	5,1	5,5	5,9	6,2	6,3
Μακροχρόνια περίθαλψη (προηγούμενα περιλαμβανόταν στην υγειονομική περίθαλψη)	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Δαπάνες εκπαίδευσης	3	2,6	2,3	2,4	2,5
Λοιπές δαπάνες σχετιζόμενες με την ηλικία	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Τόκοι χρεωστικοί					
Συνολικά έσοδα	45,4	44,7	44,7	44,6	44,6
εκ των οποίων: έσοδα περιουσίας					
εκ των οποίων: από συνταξιοδοτικές εισφορές (ή ασφαλιστικές εισφορές κατά περίπτωση)	7,4	7,6	7,6	7,5	7,5
Ενεργητικό/περιουσιακά στοιχεία συνταξιοδοτικών ταμείων					
εκ των οποίων: ενοποιημένο ενεργητικό δημόσιων συνταξιοδοτικών ταμείων (στοιχεία ενεργητικού εκτός από υποχρεώσεις/παθητικό Δημοσίου)					
Συστημικές μεταρρυθμίσεις συνταξιοδοτικού					
Ασφαλιστικές εισφορές που μετατράπηκαν υποχρεωτικά σε ιδιωτικό σύστημα					
Συνταξιοδοτική δαπάνη που καταβάλλεται από υποχρεωτικό ιδιωτικό σύστημα					
Υποθέσεις					
Αύξηση παραγωγικότητας εργασίας	-0,4	0,8	1,6	1,9	1,7
Αύξηση πραγματικού ΑΕΠ	-0,3	0,5	0,8	1,1	1,3
Ποσοστό συμμετοχής ανδρών (ηλικίας 20-64)	81,9	82,9	84,8	86,2	85,6
Ποσοστό συμμετοχής γυναικών (ηλικίας 20-64)	67	71,5	74,2	76,2	75,9
Συνολικό ποσοστό συμμετοχής (ηλικίας 20-64)	74,3	77,1	79,5	81,3	80,9
Ποσοστό ανεργίας	16,5	11,2	9,5	7,8	7,8

Πληθυσμός 65+ ως μέρος του συνολικού πληθυσμού	22,8	27,4	32,9	36,5	35,4
--	------	------	------	------	------

Πίνακας 7α: Ενδεχόμενες Υποχρεώσεις

	2018	2019
	% του ΑΕΠ	
Εγγυήσεις του Δημοσίου	4,7	3,9
Εκ των οποίων: σχετικές με τον χρηματοπιστωτικό τομέα	1,3	0,8

Πίνακας 8: Βασικές υποθέσεις

	2018	2019	2020	2021	2022
Βραχυπρόθεσμα επιτόκια (ετήσιος μέσος όρος)	-0,3	-0,3	-0,2	0	0,1
Μακροπρόθεσμα επιτόκια (ετήσιος μέσος όρος)	1,1	1	1,3	1,5	
Ισοτιμία USD/Ευρώ (ετήσιος μέσος όρος)	1,18	1,13	1,13	1,13	1,13
Ονομαστική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία	4,84	-1,56	-0,12	0	0
Παγκόσμια αύξηση ΑΕΠ, πλην ΕΕ	3,9	3,6	3,8	3,8	3,8
Αύξηση ΑΕΠ ΕΕ	1,9	1,5	1,7	1,6	1,6
Ανάπτυξη σχετικών ξένων αγορών	3,5	2,5	3,1	3,2	3,2
Παγκόσμιος όγκος εισαγωγών, πλην ΕΕ	4,8	3,4	3,7	3,8	3,8
Τιμή πετρελαίου (Brent, USD/ βαρέλι)	71,5	65,5	65	64,4	64,2

Παράρτημα II: Γνώμη του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου

Η Γνώμη του ΕΔΣ επί των μακροοικονομικών προβλέψεων του Προγράμματος Σταθερότητας 2019-2022.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης 473/2013 Άρθρο 4(1), απαιτείται οι μακροοικονομικές προβλέψεις στις οποίες εδράζεται το «Πρόγραμμα Σταθερότητας» να έχουν εγκριθεί από έναν ανεξάρτητο δημοσιονομικό οργανισμό. Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο (εφεξής: ΕΔΣ) αξιολογεί τις μακροοικονομικές προβλέψεις στηριζόμενο σε τρία στοιχεία: συγκρίνει τις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών (εφεξής: ΥΠΟΙΚ) με τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες μακροοικονομικές προβλέψεις του ΕΔΣ· λαμβάνει υπόψη τις πιο πρόσφατες προβλέψεις άλλων εγχώριων και διεθνών οργανισμών· πραγματοποιεί εκτιμήσεις για την γενικότερη πορεία της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα έτη.

Το ΕΔΣ εγκρίνει τις μακροοικονομικές προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας διότι αυτές ευρίσκονται εντός αποδεκτών ορίων, με βάση την τρέχουσα διαθέσιμη πληροφόρηση.

Πίνακας 1: Προβλέψεις μακροοικονομικών δεικτών οι οποίες έχουν εγκριθεί από το ΕΔΣ (σε σταθερές τιμές 2010)

ΑΕΠ και συνιστώσες (% ετήσιας μεταβολής)	2019	2020	2021	2022
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	2,3%	2,3%	2,1%	2,0%
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,0%	1,2%	1,2%	1,2%
Δημόσια Κατανάλωση	1,6%	0,6%	0,4%	0,4%
Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου	3,9%	12,9%	8,0%	7,9%
Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών	5,9%	5,4%	3,8%	3,3%
Εισαγωγές αγαθών & υπηρεσιών	3,5%	5,7%	3,3%	3,1%

Πηγή: Πρόγραμμα Σταθερότητας, Απρίλιος 2019.

Τα τελευταία δύο έτη, η ελληνική οικονομία ανέκαμψε από βαθιά ύφεση η οποία προκάλεσε την πτώση του ΑΕΠ κατά 26%, περίπου (2007-2016). Υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι η θετική τάση θα διατηρηθεί και η οικονομία θα συνεχίσει να μεγεθύνεται με αντίστοιχους ρυθμούς τα επόμενα χρόνια. Οι διεθνείς χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές φαίνεται να υιοθετούν ένα τέτοιο θετικό σενάριο για την ελληνική οικονομία, το οποίο αντανακλάται στη σημαντική μείωση των αποδόσεων των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου.

Το κεντρικό σενάριο του ΥΠΟΙΚ αναφορικά με την αύξηση του ΑΕΠ την περίοδο 2019-2022 βρίσκεται εντός αποδεκτών ορίων. Επιπρόσθετα, οι μακροοικονομικές προβλέψεις του ΥΠΟΙΚ είναι σε μεγάλο βαθμό σύμφωνες με τις αντίστοιχες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων οργανισμών (ΔΝΤ, ΟΟΣΑ, ΤτΕ) για το 2019 και το 2020 (βλ. πίνακα 2).

Πίνακας 2: Προβλέψεις για βασικούς μακροοικονομικούς δείκτες της ελληνικής οικονομίας από εγχώριους και διεθνείς οργανισμούς.

	2019	2020	2021	2022
Πραγματικό ΑΕΠ (ετήσια μεταβολή)				
ΥΠΟΙΚ (Απρ. 2019)	2,3	2,3	2,1	2,0
TτE (Απρ. 2019)	1,9	μ/δ	μ/δ	μ/δ
ΕΕ (Φεβ. 2019)	2,2	2,3	μ/δ	μ/δ
ΔΝΤ (Απρ. 2019)	2,4	2,2	1,6	1,2
ΟΟΣΑ (Νοέ. 2018)	2,2	2,1	μ/δ	μ/δ
ΕΤΑΑ (Νοέ. 2018)	2,3	μ/δ	μ/δ	μ/δ
Ονομαστικό ΑΕΠ (ετήσια μεταβολή)				
ΥΠΟΙΚ (Απρ. 2019)	3,4	3,8	3,7	3,7
ΕΕ (Νοε. 2018)	3,2	3,3	μ/δ	μ/δ
ΔΝΤ (Απρ. 2019)	3,4	3,5	3,3	2,8
ΟΟΣΑ (Νοέ. 2018)	3,0	3,1	μ/δ	μ/δ
Πληθωρισμός (ετήσια μεταβολή)				
ΥΠΟΙΚ (Απρ. 2019)	0,9	1,3	1,5	1,7
TτE (Δεκ. 2018)	1,1	0,9	μ/δ	μ/δ
ΕΕ (Νοε. 2018)	1,2	1,0	μ/δ	μ/δ
ΔΝΤ (Απρ. 2019)	1,1	1,4	1,7	1,7
ΟΟΣΑ (Νοέ. 2018)	1,0	1,1	μ/δ	μ/δ
Ανεργία (ως % του εργατικού δυναμικού)				
ΥΠΟΙΚ (Απρ. 2019)	17,8	16,5	15,3	14,2
TτE (Δεκ. 2018)	18,2	16,8	μ/δ	μ/δ
ΕΕ (Νοε. 2018)	18,2	16,9	μ/δ	μ/δ
ΔΝΤ (Απρ. 2019)	18,5	17,5	16,2	15,0
ΟΟΣΑ (Νοέ. 2018)	18,1	17,0	μ/δ	μ/δ

Πηγές: 1) ΥΠΟΙΚ: Πρόγραμμα Σταθερότητας Απρ. 2019. 2) Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ): α) Έκθεση του Διοικητή, Απρ. 2019 & b) Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2018, Δεκ. 2018. 3) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ): a) Winter forecasts, 2019 – Greece, 7 February 2019 & b) Autumn forecasts, 2018 – Greece, 8 November 2018. 4) Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ): World Economic Outlook Database, April 2019. 5) ΟΟΣΑ: Economic Outlook, No 104, November 2018. 6) Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ): Regional Economic Prospects, November 2018.

Οι προβλέψεις για την εξέλιξη του ΑΕΠ 2019-2022 βρίσκονται στο «άνω όριο» των προβλέψεων του ΕΔΣ. Οι προβλέψεις αυτές αξιολογούνται από το ΕΔΣ ως «αισιόδοξες», αλλά επιτεύξιμες υπό προϋποθέσεις. Οι προβλέψεις για πιο ήπια επέκταση της οικονομίας μετά το 2020 αξιολογούνται από το ΕΔΣ ως πιο ευλογοφανείς.

Η ιδιωτική κατανάλωση εκτιμάται ότι θα αυξηθεί με ρυθμό της τάξης του 1,2% περίπου, την περίοδο 2019-2022. Η πρόβλεψη αυτή είναι πολύ πιθανό να επιτευχθεί δεδομένης της περαιτέρω αποκλιμάκωσης της ανεργίας και της προσδοκίας για αύξηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Η σημαντική αύξηση του κατώτατου μισθού είναι πιθανό να ενισχύσει επίσης τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών τα επόμενα χρόνια.

Το ΕΔΣ θεωρεί εύλογη την αναθεώρηση προς τα κάτω του ρυθμού αύξησης των **επενδύσεων** (Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου) για το 2019 (+3,9%) σε σχέση με τους στόχους του ΜΠΔΣ 2019-2022 (+12,1%). Το αναθεωρημένο αυτό σενάριο εκτιμάται ως πιο ρεαλιστικό και επιτεύξιμο. Ωστόσο, η σημαντική ανάκαμψη των παγίων επενδύσεων κατά 12,9% το 2020, θεωρείται από το ΕΔΣ ως αισιόδοξη, στηριζόμενη σημαντικά σε παράγοντες όπως η αύξηση του τραπεζικού δανεισμού στις επιχειρήσεις. Η σχετική περιορισμένη δαπάνη του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων είναι επίσης ένας

παράγοντας που θα δράσει ανασταλτικά στη μεταβολή των πάγιων επενδύσεων. Η πιο μετριοπαθής εκτίμηση για την αύξηση των επενδύσεων την περίοδο 2021-2022 θεωρείται πιο εφικτή.

Όσον αφορά στο **εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών**, το σενάριο του ΥΠΟΙΚ για αύξηση των εξαγωγών κατά 4,2% κατά μέσο όρο για την περίοδο 2019-2022 αξιολογείται ως εφικτή. Τα τελευταία χρόνια η ελληνική οικονομία απέκτησε μεγαλύτερο εξαγωγικό προσανατολισμό οπότε το σενάριο του ΥΠΟΙΚ για την αύξηση των εξαγωγών θεωρείται αρκετά ρεαλιστικό. Ωστόσο, το σενάριο για συγκρατημένη αύξηση των εισαγωγών θεωρείται μάλλον ευνοϊκό, δεδομένης της υψηλής οριακής ροπής για εισαγωγές που χαρακτηρίζει διαχρονικά την ελληνική οικονομία.

Η πρόβλεψη του ΥΠΟΙΚ για χαμηλή ετήσια αύξηση της **δημόσιας κατανάλωσης** είναι αρκετά πιθανή διότι οι δημόσιες δαπάνες εν γένει θα παραμείνουν συγκρατημένες λόγω των φιλόδοξων στόχων για υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα τα επόμενα χρόνια.

Η πορεία των μακροοικονομικών εξελίξεων, όπως προβλέπεται από το σενάριο του ΥΠΟΙΚ υπόκειται σε αβεβαιότητα και σε μια σειρά από κινδύνους που μπορεί επηρεάσουν ουσιαστικά τις προβλέψεις.

Ειδικότερα:

- Η πιθανή επιβράδυνση των ευρωπαϊκών οικονομιών, μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τις ελληνικές εξαγωγές στις ευρωπαϊκές χώρες και να περιορίσει τα έσοδα από τον τουρισμό.
- Ο κίνδυνος κλιμάκωσης των πολιτικών εμπορικού προστατευτισμού είναι πιθανό να έχει αρνητικές επιπτώσεις στο διεθνές εμπόριο και στην παγκόσμια οικονομία γενικότερα.
- Υπάρχει κίνδυνος γενικευμένης χρηματοπιστωτικής αστάθειας στην Ευρώπη στην περίπτωση μιας άτακτης εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Το υψηλό απόθεμα μη εξυπηρετούμενων δανείων που υπάρχουν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα μπορεί να επηρεάσει αρνητικά αφενός την κεφαλαιακή επάρκεια και την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών και αφετέρου να περιορίσει τις τραπεζικές πιστώσεις προς τις ελληνικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.
- Μακροπρόθεσμα οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις και η μετανάστευση Ελλήνων πολιτών στο εξωτερικό (Brain drain) είναι πιθανό να επηρεάσει αρνητικά την απασχόληση. Επίσης πιθανά αρνητικός θα είναι και ο αντίκτυπος στη διαμόρφωση του δυνητικού προϊόντος της ελληνικής οικονομίας.

Εκτενέστερη ανάλυση των μακροοικονομικών προβλέψεων θα δημοσιευτεί στη γνώμη του ΕΔΣ αναφορικά με το ΜΠΔΣ 2020-2023, ενώ λεπτομερής ανάλυση της διαδικασίας της έγκρισης των μακροοικονομικών προβλέψεων θα ενταχθεί στην εξαμηνιαία έκθεση του ΕΔΣ η οποία προγραμματίζεται να δημοσιευθεί στο τέλος Μάϊου 2019.

Ο Πρόεδρος του ΔΣ,

Παναγιώτης Κορλίρας